

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta  
Katedra českého jazyka a literatury

# **Slovanská mytologie v díle Juraje Červenáka**

Diplomová práce

Autor: Bc. Eva Kučerová  
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy  
Studijní obor: 7504T306 Učitelství pro střední školy – český jazyk a literatura  
7504T267 Učitelství pro střední školy – základy společenských věd  
7504T Učitelství pro střední školy – společný základ  
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Šmídová  
Oponent práce: doc. PaedDr. Božena Plánská, Csc.



## Zadání diplomové práce

**Autor:** Eva Kučerová

**Studium:** P18P0678

**Studijní program:** N7504 Učitelství pro střední školy

**Studijní obor:** Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

**Název diplomové práce:** **Slovanská mytologie v díle Juraje Červenáka**

**Název diplomové práce AJ:** Slavic mythology in works of Juraj Červenák

### **Cíl, metody, literatura, předpoklady:**

Tato diplomová práce se zabývá zpracováním slovanské mytologie v díle Juraje Červenáka. Práce se bude skládat ze dvou částí: teoretické a praktické. V první části bude vymezena fantasy literatura, a to především hrdinská fantasy. Dále budou rozebrány mytologické představy Slovanů a jejich historie. Praktická část se bude zabývat rozborem děl Juraje Červenáka s důrazem na prvky slovanské mytologie. Jednotlivé mytologické prvky budou nejprve charakterizovány a posléze definovány z hlediska funkčnosti v díle.

1. VÁŇA, Zdeněk. Svět slovanských bohů a démonů. Praha: Panorama, 1990, 280 s. ISBN 80-7038-187-6. 2. MÁCHAL, Jan. Bájesloví slovanské. Olomouc: Votobia, 1995, 217 s. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9. 3. DYNDA, Jiří. Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech. V Praze: Scriptorium, 2017, 365 s. ISBN 978-80-88013-52-5. 4. PRINGLE, David. Fantasy: encyklopedie fantastických světů. Praha: Albatros, 2003, 272 s. ISBN 80-00-01126-3. 5. RŮŽIČKA, Josef. Život a zvyky slovanských národů. 2. vyd. Praha: Gustav Petrů, 1906, 420 s.

**Garantující pracoviště:** Katedra českého jazyka a literatury,  
Pedagogická fakulta

**Vedoucí práce:** Mgr. Tereza Šmídová

**Oponent:** doc. PaedDr. Božena Plánská, CSc.

**Datum zadání závěrečné práce:** 20.11.2018

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Hradci Králové dne 25. 3. 2020

.....

Bc. Eva Kučerová

## **Poděkování**

Děkuji Mgr. Tereze Šmídové za odborné vedení práce, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a za možnost přenést osobní zájmy na akademickou půdu.

## **Anotace**

KUČEROVÁ, Eva. *Slovanská mytologie v díle Juraje Červenáka*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 99 s. Diplomová práce.

Tématem této diplomové práce je slovanská mytologie v díle Juraje Červenáka.

Cílem práce je zanalyzovat, jakým způsobem autor ve svém díle pracuje s prvky slovanské mytologie, zda ponechává původní folklórní představy či je pozměňuje. Práce se také zaměří na historický kontext jednotlivých děl, jestli autor striktně pracuje pouze s určitou dějinnou etapou nebo jich kombinuje více.

Zvolenou metodou je rozbor vybraných děl Juraje Červenáka. Jedná se o knižní série *Černokněžníka*, *Bivoje* a *Bohatýra*.

Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části budou představena vybraná díla, definována fantasy literatura, dále pak mytologie a charakteristika slovanského národa. Ve druhé části práce budou jednotlivá díla rozebrána z hlediska historického kontextu, lidových pověstí, slovanského pantheonu a nadpřirozených prvků daného bájesloví.

Klíčová slova: fantasy, Slované, historie, mytologie, literatura

## **Annotation**

KUČEROVÁ, Eva. *Slavic mythology in the work of Juraj Červenák*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 99 p.

This master thesis deals with the Slavic mythology in the works of Juraj Červenák.

The aim is to analyze the ways in which the author uses the features of Slavic mythology in his writings, whether he alters the original folklore concepts or not. Furthermore, the thesis will explore the historical context of individual works in order to determine whether the author uses strictly a specific historical era or combination of more of them.

The methodology of this work is the analysis of selected works of Juraj Červenák: The Warlock series, The Bivoj novels, and the Bogatyr series.

The thesis consists of the theoretical and the practical part. The former will introduce the selected works, define the genre of fantasy literature, and also the mythology and characteristics of Slavic nation. The latter will analyze the individual works based on the historical context, folktales, Slavic pantheon, and the supernatural features of given mythology.

Keywords: fantasy, Slavs, history, mythology, literature

## Obsah

1 ÚVOD.....	11
2 FANTASY LITERATURA.....	13
2.1 FANTASTICKÁ LITERATURA.....	13
2.2 FANTASY .....	14
2.2.1 DRUHY FANTASY .....	16
2.2.1.1 SWORD & SORCERY.....	17
2.2.1.2 HRDINSKÁ FANTASY .....	19
2.2.2 POSTAVY .....	20
2.2.3 TOPOS .....	21
3 MYTOLOGIE.....	23
3.1 MÝTUS.....	23
4 SLOVANÉ .....	27
4.1 PŮVOD SLOVANŮ A OSÍDLENÍ ČESKÝCH ZEMÍ.....	27
4.2 ČEŠTÍ KRONIKÁŘI .....	29
4.3 ZAHRANIČNÍ KRONIKY .....	31
5 ŽIVOT AUTORA A DÍLO .....	33
5.1 AUTOR.....	33
5.2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH DĚL .....	34
5.1 ČERNOKŇAŽNÍK.....	34
5.2 ČIERNÝ ROGAN .....	35
5.3 BOHATIER.....	36
5.4 BIVOJ.....	37
6 HISTORICKÝ KONTEXT .....	39
6.1 BOHATIER.....	39

6.2 ČERNOKŇAŽNÍK.....	41
6.3 BIVOJ.....	42
7 BOHATÝŘI.....	44
7.1 SVJATOGOR.....	44
7.2 VOLHA VSESLAVJEVIČ.....	45
7.3 MIKULA SELJANINOVÍČ.....	46
7.4 ILJA MUROMEC.....	47
7.5 DANILA LOVČANIN.....	48
7.6 ALJOŠA POPOVIČ.....	49
7.7 OSTATNÍ BOHATÝŘI.....	49
8 ČESKÉ POVĚSTI.....	51
8.1 PRAOTEC ČECH.....	51
8.2 KNÍŽE KROK A JEHO DCERY.....	51
8.3 BIVOJ.....	52
8.4 DÍVČÍ VÁLKA.....	53
8.5 KNÍŽE NEKLAN.....	53
8.6 STRABA.....	54
9 SLOVANSKÁ MYTOLOGIE.....	55
9.1 PANTHEON BOHŮ.....	55
9.2.1 SVAROG.....	56
9.2.2 SVAROŽIC.....	58
9.2.3 DAŽBOG.....	59
9.2.4 RADEGOST.....	60
9.2.5 PERUN.....	60
9.2.6 VELES.....	63



9.2.7 SVANTOVIT .....	65
9.2.8 TRIGLAV .....	66
9.2.9 JAROVIT .....	67
9.2.10 RUGIEVIT .....	68
9.2.11 POREVIT A PORENUT .....	69
9.2.12 SIMARGL.....	70
9.2.13 STRIBOG.....	70
9.2.14 ČERNOBOH.....	71
9.2.15 BĚLBOH.....	72
9.2.16 CHORS .....	73
9.2.17 MOKOŠ .....	74
9.2.18 ŽIVA .....	74
9.3 LIDSKÁ DUŠE A OSUD.....	76
9.3.1 LIDSKÁ DUŠE ZA ŽIVA.....	76
9.3.2 LIDSKÁ DUŠE PO SMRTI .....	77
9.3.3 OSUD.....	78
9.4 NADPŘÍROZENÉ BYTOSTI A MÁGOVÉ .....	79
9.4.1 VODNÍ BYTOSTI.....	79
9.4.1.1 VÍLY A RUSALKY .....	79
9.4.1.2 VODNÍK .....	81
9.4.2 VZDUŠNÉ BYTOSTI .....	81
9.4.3 BYTOSTI OHNĚ.....	82
9.4.4 POLNÍ BYTOSTI.....	83
9.4.5 LESNÍ BYTOSTI .....	83
9.4.6 DUCHOVÉ ČASU .....	84

9.4.7 DOMOVNÍ DUCHOVÉ.....	85
9.4.8 MORANA.....	86
9.4.9 MÁGOVÉ.....	87
9.5 SHRNU TÍ.....	89
10 ZÁVĚR.....	90
11 LITERATURA.....	95
11.1 SEZNAM PRIMÁRNÍ LITERATURY.....	95
11.2 SEZNAM SEKUNDÁRNÍ LITERATURY.....	97
11.3 INTERNETOVÉ ZDROJE.....	99

# 1 ÚVOD

Tato diplomová práce se bude zabývat slovanskou mytologií v díle autora slovenské fantasy, Juraje Červenáka.

Fantasy žánr je oblíbený mezi mládeží i dospělými čtenáři. Spisovatelé nacházejí inspiraci především v mytologiích různých civilizací, jako jsou například pověsti a báje starých Řeků.

Velice oblíbeným zdrojem námětů je Edda<sup>1</sup>, která v sobě obsahuje severogermánskou mytologii a kosmogonii. Téměř každý rok se na pultech knihkupectví objevují nové tituly fantasy žánru inspirované severským bájeslovím. Nejznámějším zpracováním ale zůstává Pán prstenů<sup>2</sup> od J. R. R. Tolkiena.

Slovanská mytologie začíná u autorů středoevropské literatury<sup>3</sup> nabývat na oblibě od konce 20. století. Největší celosvětové popularity dosáhla polská sága *Zaklínač* od Andrzeje Sapkowského. Dalším polským autorem je například Andrzej Pilipiuk, který sepsal *Kroniky Jakuba Vandrovce*<sup>4</sup>.

V českém literárním prostředí dominuje spíše sci-fi žánr. Autoři píšící fantasy a využívající slovanskou mytologii preferují útvary menšího rozsahu, jako je povídka. Příkladem může být *Malucha*<sup>5</sup> od Adama Andrese nebo soubor povídek *Půlnoční jezdec*<sup>6</sup> od Leonarda Medka.

Dílo Juraje Červenáka jsem zvolila z toho důvodu, že píše historickou fantasy na základě kvalitně zpracovaného výzkumu. Ve svém díle se dotkl Slovanů žijících od Baltského moře až po Kyjevskou Rus. Tím ze všech autorů nejkompaktněji pokrývá slovanskou mytologii.

---

<sup>1</sup> KADEČKOVÁ, Helena, ed. *Edda*. Přeložil Ladislav HEGER. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-533-9.

<sup>2</sup> TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů: trilogie*. Praha: Mladá fronta, 1990. Edice 13.

<sup>3</sup> Týká se to polské, české a slovenské literatury. Němečtí a rakouští autoři pracují s germánskou mytologií.

<sup>4</sup> PILIPIUK, Andrzej. *Kroniky Jakuba Vandrovce*. Vyd. 2. Přeložil Pavel WEIGEL. Plzeň: Laser, 2013. PoDíl SF/F. ISBN 978-80-7193-365-6.

<sup>5</sup> ANDRES, Adam. *Malucha*. In JIREŠ, Ondřej. *Klenoty české fantasy*. Praha: Argo, 2014. Fantastika (Argo). ISBN 978-80-257-1025-8, s. 370–407.

<sup>6</sup> MEDEK, Leonard. *Půlnoční jezdec*. Šternberk: Saga, 1996. Heroic fantasy.

Cílem této diplomové práce je zjistit, k jakému zpracování slovanského bájesloví došlo v díle Juraje Červenáka. Jak pracuje s historickými reáliemi. Jaké všechny prvky slovanského náboženství a folklóru využívá, zda pracuje s původními představami, jestli nedochází k různým úpravám nebo záměnám.

Tato práce bude rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou.

V teoretické části bude představen autor a charakteristika vybraných děl. Dále definuji, co je to fantasy literatura a jaké jsou její hlavní rysy. Následně se budu zabývat obecně mytologií a Slovany.

V praktické části se pokusím nejprve porovnat díla s historickými událostmi a na základě těchto faktů je zařadit do konkrétní dějinné etapy. Dále zjistím, jak autor využíval národní pověsti. Charakterizují slovanský pantheon, představy o duši a nadpřirozené bytosti. Tyto rysy folklóru vyhledám ve vybraných titulech a provedu rozbor. Na závěr se pokusím určit, zda by byla některá díla vhodná pro čtenáře i z didaktického hlediska.

## 2 FANTASY LITERATURA

Fantasy považujeme za poměrně mladý umělecký směr. Ale je problematické pevně stanovit období vzniku a význam samotného pojmu.

Pojem fantasy pochází z řeckého slova *phainesthai*, které můžeme přeložit jako „mít vize, představovat si“.<sup>7</sup> Obecně považujeme fantasy za literární žánr, který se rozvíjel především od 20. století. Pokud ale přihlídneme k významu řeckého *phainesthai* můžeme za zrod fantasy považovat již mýtické představy našich předků a první literární díla, jako je například *Epos o Gilgamešovi*.

Při samotném určení pojmu musíme brát zřetel na literární prostředí, ve kterém pracujeme, protože existuje významově rozdílné pojetí mezi fantasy a fantastickou literaturou v anglosaské literatuře a v té české.

V následující kapitole se pokusíme vymezit největší rozdíly mezi těmito hlavními pojmy, a dále podrobněji definovat fantasy.

### 2.1 FANTASTICKÁ LITERATURA

Na rozdíl od anglosaské literatury české prostředí pracuje s pojmem fantastická literatura.

Nejprve si uvedeme definici Ladislavy Lederbuchové v *Průvodci literárním dílem*. Tento pojem vychází z řeckého slova *fanstastikon* – lichá představa. Tato široká žánrová oblast zahrnuje díla s tajemnou tematikou, ve kterých působí nevysvětlitelné síly. Proto sem zcela jasně patří pohádky<sup>8</sup> i některá náboženská literatura.<sup>9</sup>

---

<sup>7</sup> Fantasy | Origin and meaning of fantasy by Online Etymology Dictionary. Online Etymology Dictionary | Origin, history and meaning of English words [online]. Copyright © 2001 [cit. 08. 09. 2019] Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/fantasy>

<sup>8</sup> Jedná se o prozaický žánr s prvky nadpřirozena. Můžeme rozlišovat mezi starší folklórní pohádkou a mladší autorskou autorskou. (MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 472–473.)

<sup>9</sup> LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 8073190206, s. 92.

Neff nám předkládá svou definici v *Encyklopedii literatury science fiction*: „*Fantastika je taková výpověď o světě, ve které jsou představy vytvořené fantazií konfrontovány s představami podloženými lidským poznáním a praxí.*“<sup>10</sup> Pro fantastickou literaturu je tedy typické, že obsahuje prvky fantastična, a zároveň v ní nalezneme logičnost.<sup>11</sup>

Tyto definice fantastické literatury jsou ale stále příliš rozsáhlé.

Ivan Adamovič proto rozděluje fantastickou literaturu na dva rámce: širší a užší. Do širší lze zařadit jakékoliv literární dílo, které tematicky vybočuje z rámce reality. Tedy i science fiction<sup>12</sup>. V užším slova smyslu mluvíme o díle, ve kterém je přítomno nadpřirozeno.<sup>13</sup> Jedná se i o hororové<sup>14</sup> příběhy například z pera Edgara Allana Poea.

Užší pojetí fantastiky můžeme ještě doplnit o mystické a okultní příběhy, které nelze zařadit do fantasy a science fiction.<sup>15</sup>

## 2.2 FANTASY

Fantasy literatura v anglosaském prostředí má podobně široký rozsah jako fantastika v českém.

Podle Lederbuchové v české literatuře fantasy chápeme především jako populární žánr zábavné akční literatury, která se rozvíjí od druhé poloviny 20. století. Tato próza neodděluje reálné a nereálné.<sup>16</sup> „*Jde o modifikaci žánru*

---

<sup>10</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 22.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 22.

<sup>12</sup> Science fiction je literární žánr, jehož děj se odehrává buď v budoucnosti, nebo v přítomnosti/minulosti, která je pozměněná vlivem technologie a nových vynálezů. Důležitým charakteristickým rysem je fakt, že změny v realitě a ve společnosti by měly být racionálně odůvodnitelné. V tom se science fiction liší od fantasy. (NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 32.)

<sup>13</sup> ADAMOVIČ, Ivan a Ondřej NEFF. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha: R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3, s. 6.

<sup>14</sup> Horor je literární žánr, který je definovatelný především z estetického hlediska. Jeho příběh má vyvolávat napětí, pocity úzkosti a strachu. (MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 253.)

<sup>15</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 29.

<sup>16</sup> LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6, s. 92.

*dobrodružné literatury – postavy jsou schematicky rozlišeny na dobré a špatné, lineárně vedený děj bez digresí se odvíjí až překotně, dějové napětí se zvyšuje a relativně vrcholí v řadě situací.*<sup>17</sup>

S definicí, již předložila Lederbuchová, nelze plně souhlasit. Fantasy literaturu není možné takto jednoznačně prohlásit pouze za dobrodružnou literaturu s jednoduchým dějem a schematickými postavami. Protože se jedná o žánr, který působí především na lidskou představivost a nemá pevně definované hranice, poskytuje autorům mnoho možností, jak s ním pracovat. Proto můžeme ve fantasy najít literární díla jak triviálního až brakového charakteru, jejichž hlavním účelem je pouze pobavení, tak díla patřící ke klasické literatuře. Pokud se přesuneme k propracovanějším dílům fantasy, která nejsou určena výhradně pro masovou produkci<sup>18</sup>, postavy přestávají být schématické a jejich charaktery neměnné. Dějové linky v těchto dílech také nejsou pouze lineární a obsahují množství vedlejších epizod.

Za zástupce autorů takto propracovanějších děl můžeme označit Tolkiena, který bývá tradičně považován za zakladatele fantasy žánru, přestože již desetiletí před *Pánem prstenů* byl vydán například *Barbar Conan* od Roberta E. Howarda. Za fantasy dílo můžeme v jistém ohledu považovat román Brama Stokera *Drákula*, jenž dal základy moderním upířským příběhům.<sup>19</sup>

Ondřej Neff definuje fantasy jako „*příběhy odehrávající se v imaginárních světech nebo naší minulosti a nikoliv fantastické příběhy ze současnosti nebo magický realismus. Podstatnou složkou fantasy je často nevysvětlitelný, nadpřirozený úkaz nebo přímo projev magie*“<sup>20</sup>. Tuto definici lze považovat za adekvátnější než u Lederbuchové.

Protože fantasy a science fiction řadíme pod fantastiku jako nadřazený pojem, není překvapivé, že hranice těchto dvou žánrů se v mnohých případech prolínají a nejsou jasně vymezeny. Vzniká tudíž nový žánr, který nazýváme

---

<sup>17</sup> Tamtéž, s. 94.

<sup>18</sup> Právě kvůli masové produkci převážně brakové literatury je obtížné nalézt v tomto žánru kvalitní díla a čtenáři klasické literatury jsou vůči tomuto odvětví skeptičtí.

<sup>19</sup> Záleží také na tom, z jakého úhlu pohledu se na tuto problematiku díváme. Pokud budeme považovat za fantasy jakékoliv dílo s prvky nadpřirozena, můžeme hledat zrod tohoto žánru již v mytologických představách jednotlivých civilizací. *Edda*, *Beowulf* nebo *Epos o Gilgamešovi* může být předchůdcem moderního fantasy literárního díla.

<sup>20</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 29.

science fantasy. Nejtypičtějším příkladem zahraniční science fantasy je *Pán ledové zahrady*<sup>21</sup> polského autora Jaroslawa Grzedowicze. V české literatuře najdeme obdobu v příbězích o Kenu Woodovi<sup>22</sup>. V obou případech se hlavní hrdina dostane na jinou planetu, na které stále panuje feudální systém.

### 2.2.1 DRUHY FANTASY

Protože již definování samotného pojmu fantasy je problematické kvůli uvolněným hranicím žánru, v průběhu času se vymezilo množství dalších jednotlivých podkategorií. Ty můžeme rozlišit buď na základě uspořádání daného světa, nebo podle obsahu díla.

Co se týká uspořádání jiných světů, rozlišujeme tradičně dva základní typy: „tolkienovský“ a „lewisovský“. V prvním případě se jedná o zcela nový smyšlený svět. Ve druhém případě lze procházet mezi „cizím“ a „naším“ světem.<sup>23</sup>

S ohledem na obsah díla se již nabízí více možných podkategorií fantasy žánru.

Mocná a Peterka udávají tři tradiční kategorie fantasy: epickou, hrdinskou a science. Epická fantasy vychází ze středověkých legend a zpravidla obsahuje vedlejší dějové linie. Hrdinskou fantasy autoři ztotožňují se sword & sorcery (meč a magie, někdy také meč a čarodějnictví). Science fantasy, jak jsme již uvedli výše, stojí na pomezí fantasy a science fiction.<sup>24</sup>

Ondřej Neff v *Encyklopedii literatury science fiction* předkládá čtyři možné linie fantasy: heroic fantasy, high fantasy, science fantasy a sword

---

<sup>21</sup> GRZĘDOWICZ, Jarosław. *Pán ledové zahrady*. Praha: Triton, 2013. Trifid (Triton). ISBN 978-80-7387-031-7.

<sup>22</sup> PROCHÁZKA, Jiří Walker. *Ken Wood a meč krále d'Sala*. Ilustroval Jan ŠTĚPÁNEK. Praha: Art-servis, 1991. Romány do kapsy.

<sup>23</sup> ZACHOVÁ, Alena. Topos „jiných dimenzí“ ve fantasy literatuře. *Tvar*. 1997, roč. 8, č. 18, s. 12.

<sup>24</sup> MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 188.



& sorcery. High fantasy je termín, který se užívá pro díla nezaměřena pouze na napínavé scény a nesoucí poselství.<sup>25</sup>

David Pringle rozděluje fantasy až na jedenáct kategorií. Zde je ale potřeba brát ohled na jeho anglický původ, tudíž zahrnuje do seznamu i pojmy, které bychom v českém prostředí označili spíše už jako fantastickou literaturu (pohádka, příběhy *Tisíce a jedné noci* atd.). Pro tuto práci je postačující hrdinská fantasy a sword & sorcery, které v následujících kapitolách rozebereme.<sup>26</sup>

### 2.2.1.1 SWORD & SORCERY

Sword & sorcery je pojem, který poprvé použil Fritz Leibner.<sup>27</sup> V českém prostředí se nejčastěji setkáme s pojmem meč a magie, někdy i meč a čarodějnictví.

Podle Neffa se jedná o příběhy, v nichž je hlavní drama, boj a magie. Tento druh fantasy je zaměřen spíše na děj než na myšlenky.<sup>28</sup>

Tento žánr využívá spíše kratší literární útvary, které svým rozsahem odpovídají svižnosti příběhu. Jako hlavní rysy můžeme jmenovat epičnost, ironii a ponurou atmosféru. Často zde nalezneme do určité míry i sexismus, protože ženy jsou v těchto dílech tradičně stavěny pouze do rolí křehkých, krásných a spoře oděných dívek, které hlavní hrdinové zachraňují. Kvůli těmto rysům byl a dodneška je sword & sorcery oblíbeným žánrem především u mužské populace.<sup>29</sup>

Přestože toto označení bylo poprvé použito v 60. letech 20. století, stěžejní dílo tohoto podžánru spatřilo světlo světa již o tři desetiletí dříve. *Barbar Conan* amerického spisovatele Roberta E. Howarda se poprvé objevil v časopiseckém

---

<sup>25</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 30–34.

<sup>26</sup> PRINGLE, David. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů; hlavní předmluva Terry Pratchett; hlavní editor David Pringle*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3, s. 19.

<sup>27</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 34.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 34.

<sup>29</sup> PRINGLE, David. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů; hlavní předmluva Terry Pratchett; hlavní editor David Pringle*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3, s. 35.

vydání ve 30. letech 20. století.<sup>30</sup> Howard se stal pomyslným otcem sword & sorcery i přes fakt, že se v mnohém inspiroval v jiných dílech: „*Opustil historické a exotické kulisy a svou nejčistší fantasy zasadil do neexistujícího světa plného příšer a kouzelníků, v němž jsou všechny ženy krásné a všichni muži nebezpeční.*“<sup>31</sup>

Barbar Conan se postupem času stal kultovní záležitostí. Kromě povídek, novel a jednoho románu se dočkal i komiksových verzí. Ve filmovém zpracování ho ztvárnil rakouský herec Arnold Schwarzenegger.

Na Howardovo dílo navázalo mnoho autorů. Můžeme jmenovat například Michaela Moorcocka, který v 60. letech vytvořil příběhy s albínským bojovníkem Elrikem z Melniboné.<sup>32</sup> Juraj Červenák psal příběhy o Conanovi<sup>33</sup>, které vydával pod různými pseudonymy. V českém prostředí řadíme pod tento fantasy žánr díla jako je například *Dlouhý sprint s ozvěnou*<sup>34</sup> od Miroslava Žambocha nebo *Zaklínačku Lotu*<sup>35</sup> od Petry Neomillnerové.

Vedle *Barbara Conana* se další kultovní záležitostí stal *Zaklínač* polského autora Andrzeje Sapkowského. Sága o *Zaklínači* se v posledních letech stala tak oblíbenou především zásluhou série RPG<sup>36</sup> počítačových her od CD Projekt RED. Počítačové hry podpořily úspěch knižní série a její překlad do mnoha světových jazyků. Vznikla i desková hra na motivy *Zaklínače*.

Knihy byly poprvé zfilmovány v nepříliš úspěšném stejnojmenném seriálu v roce 2002. Na konci roku 2019 byl odvysílán druhý seriálový projekt a nyní se pracuje na jeho pokračování

---

<sup>30</sup> PRINGLE, David. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů; hlavní předmluva Terry Pratchett; hlavní editor David Pringle*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3, s. 33.

<sup>31</sup> Tamtéž, s. 34.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 35.

<sup>33</sup> LARSEN, Thorleif. *Conan a svatyně démonů*. Praha: Brokilon, 2002. ISBN 978-80-86309-14-2

<sup>34</sup> ŽAMBOCH, Miroslav. *Dlouhý sprint s ozvěnou*. Praha: Triton, 2009. Trifid (Triton). ISBN 978-80-7387-329-5.

<sup>35</sup> NEOMILLNEROVÁ, Petra. *Zaklínačka Lota*. Praha: Motto, 2014. ISBN 978-80-267-0243-6.

<sup>36</sup> RPG, v angličtině *role-playing game*, je tzv. hra na hrdiny. Jedná se o hry, ve kterých hráč hraje za určitou fiktivní postavu.

### 2.2.1.2 HRDINSKÁ FANTASY

Definovat tento žánr je, na rozdíl od sword & sorcery, poněkud obtížnější, protože se pod tímto termínem střetává několik linií fantasy.

V *Encyklopedii literatury science fiction* považuje Ondřej Neff hrdinskou fantasy za téměř totožnou se sword & sorcery. Pouze doplňuje, že se liší ve výskytu magie.<sup>37</sup>

Tento fantasy žánr, stejně jako ten předcházející, mapuje dobrodružství hlavního hrdiny. Je zde ale potřeba podotknout určitou nutnost „heroického“ ducha u jednotlivých postav. Ten se promítá do jejich činů.

Pringle dále vymezuje hrdinskou fantasy jako odnož, ve které je podstatný výše zmíněný heroický duch v každém aspektu smyšleného světa. Na zcela smyšlený svět dává David Pringle obzvláště důraz, podle něho je to i důležitější prvek než postavy samotné.<sup>38</sup>

S touto charakteristikou nelze plně souhlasit. Heroický duch samotného příběhu je podstatnou složkou, ale není možné ho vztáhnout na všechny části a aspekty onoho světa. Kdyby byl celý příběh pouhou přehlídkou morálních hodnot, hlavní postava by mohla jen těžko nést své určité heroické poselství. Dále je nutné podotknout, že zcela smyšlený svět by neměl být měřítkem hrdinské fantasy. Pakliže je to hrdinská fantasy díky své hlavní postavě, není pak zcela rozhodující, v jakém přesně světě se nachází. Hrdinská fantasy se může odehrávat jak v raně středověké epoše našich dějin, tak v Tolkienově smyšlené Středozemi nebo Martinově Západozemí.

V hrdinské fantasy by mělo docházet k určitému vývoji hlavní postavy (na rozdíl od sword & sorcery, tento žánr je primárně určen pro pobavení čtenářů, a vývoj postav tedy není nutný). V kvalitnějších dílech můžeme dokonce vysledovat naplnění iniciační cesty hrdiny. Proto je u autorů této odnože fantasy oblíbenější rozsáhlejší epický útvar, jako je například román.

---

<sup>37</sup> NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7, s. 30.

<sup>38</sup> PRINGLE, David. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů ; hlavní předmluva Terry Pratchett ; hlavní editor David Pringle*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3, s. 35–36.

Kromě již výše zmíněného Tolkiena a jeho *Pána prstenů* je nejnámější zahraniční hrdinskou fantasy v 80. letech minulého století vydaná trilogie *Fionavarská tapisérie*, jejímž autorem je Guy Gavriel Kay.

V českém prostředí hrdinskou fantasy vydává například Františka Vrbenská nebo Miroslav Žamboch.

### 2.2.2 POSTAVY

Autoři fantasy literatury často hledají inspiraci v mytologii a v lidové slovesnosti (zejména v pohádkách). Proto se v jejich dílech objevuje i určitý archetypální schematismus postav.

Hlavním hrdinou zpravidla bývá postava, jež se vydá na dobrodružnou cestu. Její důvod může být jakýkoliv – něčí záchrana, pomsta, potřeba osamostatnit se apod. Jak již bylo zmíněno u hrdinské fantasy, může zde dojít k určité iniciační cestě. Ve většině děl této literatury, pokud jsou psána primárně pro pobavení nebo jako způsob finančního výděлку, je tato cesta pouze naznačena a samotná iniciace neproběhne.

Protože ve většině fantasy příběhů se střetne Dobro a Zlo, tradičně hlavního hrdinu připravuje mistr na finální souboj s nepřítelem. Tento archetyp moudrého starce může být čaroděj nebo mistr bojových umění.

Pod archetyp moudrého starce lze přiřadit i postavu hrdinova společníka (občas tato postava splývá s mistrem). Tento společník nebo rádce může mít mnoho podob, nejčastěji se ale setkáváme se zvířetem nebo zcela smyšlenou rasou. Tyto dvě postavy se v příběhu většinou doplňují a tvoří nerozlučnou dvojici.

Nepřítel, jakožto stínová postava, většinou představuje všechny negativní stránky lidské osobnosti.<sup>39</sup>

Poslední archetypální postavou bývá panna, protože je stále zvykem, že hlavní hrdinové bývají nejčastěji mužského pohlaví. Většinou jí bývá dívka

---

<sup>39</sup> Pokud se autor umí oprostit od pevně daných schémat a typů, dokáže pak vytvořit daleko plastičtější hlavní zápornou postavu a čtenář dokáže pochopit její pohnutky, proč zrovna ona vystupuje jako představitel Zla.

nebo žena, kvůli které hrdina podstupuje svou cestu, buď kvůli její záchraně, nebo kvůli sňatku, a právě ona představuje jeho objekt zájmu.

### 2.2.3 TOPOS

Ve fantasy literatuře lze definovat tři nejzákladnější toposy: tolkienovský, lewisovský a historický. První dva získaly svůj název podle nejznámějších literárních zástupců svého druhu.

Tolkien bývá tradičně pokládán za zakladatele žánru fantasy. V *Pánu prstenů* vytvořil zcela smyšlený svět s vlastní historií a folklórem. To je zároveň i charakteristika tolkienovského toposu. Vzhledem k tomu, že již vše bylo pravděpodobně napsáno, autoři nedokáží přijít s něčím zcela novým, a proto získávají inspiraci v různých etapách našich dějin. Většinou pro autory bývá nejzajímavější středověk. Pravděpodobně je to proto, že lze využít feudální systém a atraktivní prvky, jako jsou například rytířské turnaje, křížové výpravy apod. Do středověkého prostředí je také snazší zasadit prvky magie a nadpřirozené bytosti. Momentálně nejznámější ságou tohoto typu je *Píseň ledu a ohně*<sup>40</sup> od George R. R. Martina. Tyto knihy jsou na trhu více než dvacet let, ale aktuálně je nejvíce proslavil seriál z produkce HBO *Hra o trůny*.

Druhým typem je lewisovský svět. I zde lze uvažovat o zcela smyšleném světě, ale zásadní podmínkou je určitá prostupnost s naším reálným světem. Nejtypičtějším příkladem jsou *Letopisy Narnie*. Dětské hrdinové se v každém díle určitým způsobem<sup>41</sup> dostanou do Narnie, kde zažívají svá dobrodružství. I svět kouzelníků v příbězích od J. K. Rowlingové o Harrym Potterovi je možné považovat za příklad tohoto časoprostoru.

U třetího druhu toposu se jedná o využití určité historické etapy lidských dějin. Zde je nutné brát zřetel na kontext celého příběhu. Pakliže tento historický svět je místem, kam hrdinové mohou proniknout z toho našeho, lze pak tento svět považovat za odnož lewisovského toposu. Jestliže ale autor zůstane jen u využití

---

<sup>40</sup> MARTIN, George R. R. *Píseň ledu a ohně*. 2. vyd. Přeložila Hana BŘEZÁKOVÁ. Praha: Talpress, 2013. ISBN 978-80-7197-491-8.

<sup>41</sup> Například průchod skříní, „vcucnutí“ obrazem, použití kouzelných prstenů, přivolání magickým rohem atd.

oné dějinné etapy, využívá historické reálie (případně je pozměňuje), tak ho čtenář může považovat za samostatný druh časoprostoru. Příkladem může být Juraj Červenák, který ve svých dílech čerpá náměty z naší historie. Z české literatury lze jmenovat *Poslední Libušinu věštbu*<sup>42</sup> od Pavla Renčina nebo již výše zmíněnou *Maluchu* od Adama Andrese.

V této kapitole jsme se věnovali bližšímu definování pojmu fantasy.

Pro fantasy literaturu je typické použití iracionálních prvků, které neodděluje od reálného světa, inspirace v jednotlivých mytologiích a lidové slovesnosti. Fantasy díla mají široký rozsah a není možné je shrnout pouze do jedné kategorie. Autoři svá díla zasazují buď do zcela smyšlených světů, nebo do určité epochy našich dějin. Díky inspiraci v lidové slovesnosti jsou postavy často archetypálního charakteru.

---

<sup>42</sup> RENČÍN, Pavel. *Městské války: Poslední Libušina věštba*. In JIREŠ, Ondřej, ed. *Legendy české fantasy*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1436-2, s. 125–219.

### 3 MYTOLOGIE

V této kapitole se budeme zabývat obecným významem mytologie a mýtů pro člověka. Nejprve je podstatné si tyto dva termíny od sebe rozlišit.

Oba tyto pojmy vychází ze stejného řeckého základu *mythos*, který označoval „vyprávění příběhů“. V dnešní době mytologií nazýváme vědní obor zabývající se mýty. Druhým významem může být označení soustav mýtů jednotlivých civilizací.<sup>43</sup>

Proto je pro nás důležité si nejprve definovat mýtus a jeho význam pro člověka. Dále se v této práci budeme zabývat konkrétně slovanskou mytologií.

#### 3.1 MÝTUS

V dnešní době pojem mýtus existuje ve všech jazycích, jeho původ ale můžeme nalézt ve starověké řečtině, kde označoval „slovo“. Až v pozdějších staletích se jeho význam začal měnit na „vyprávění“. Pro Řeky, stejně jako pro ostatní civilizace, mýty představovaly základní vzorce myšlení tvořící identitu dané kultury. I přes rozličné podoby a lokální změny byla témata a morální ponaučení těchto vyprávění člověku zřejmá<sup>44</sup>. Již Platón označoval mýty za pouhé

---

<sup>43</sup>PUHVEL, Jaan. *Srovnávací mytologie*. Praha: Lidové noviny, 1997. Mytologie. ISBN 80-7106-177-8, s. 12.

<sup>44</sup> V průběhu výzkumu jednotlivých mytologií se ukázalo, že mnohé kultury mají, i přes vzdálenost, příběhy, které vykazují určité podobné rysy. Předpoklad difúze kultur byl vyvrácen, proto se začalo uvažovat nad jiným faktorem. Ukázalo se, nehledě na kontinent a podnebí, že lidé řeší stejné životní otázky a reagují na stejné zápletky a konflikty. To vytváří určitou nadčasovost podporující Jungovu teorii o kolektivním nevědomí. (*Mytologie: ilustrovaný průvodce světovými mýty a legendami*. Bratislava: Perfekt, 2006, 688 s. ISBN 80-8046-333-6, s. 6–7.

smyšlené příběhy, ale protože byly součástí kolektivního nevědomí<sup>45</sup>, jejich význam tím nezmenšil.<sup>46</sup>

Bronisław Malinowski řekl: „*Mýtus v primitivní společnosti, tj. ve své původní živoucí formě, není pouhá pohádka, ale žitá realita. Není to svou povahou výmysl, jaký čteme v našich současných románech, ale živá skutečnost, o níž se věří, že se zjevila v prvotních dobách a od té doby ovlivňuje svět a osudy člověka... Tyto příběhy neudrží naživu marnivá zvědavost [...]. Domorodcům naopak potvrzují původní, větší a mnohem důležitější skutečnost, která ovládá současný život, osud a práci lidstva. Její poznání poskytuje lidem na jedné straně motivy pro jejich rituální a morální činy a na druhé straně směrnice pro jejich chování.*“<sup>47</sup>

Člověk odjakživa pátral po smyslu a významech dějů kolem sebe. Existence mýtů mu toto poskytovala, říkala mu, odkud se vše bere, a vytvářela širší kontext. Právě to poskytovalo člověku pocit bezpečí v nebezpečném světě a jistoty, že jeho život má nějakou určitou hodnotu. Dnes má pro většinu společnosti mytické uvažování charakter smyšlených příběhů, které se spíše podobají pohádkám pro děti. Pro naše předky ale představovalo něco vyššího, co je ukotvovalo ve světě.<sup>48</sup>

V mýtech můžeme vysledovat několik většinou se opakujících charakteristik. Mýtus se nějakým způsobem dotýká zkušenosti se smrtí (nebyl to ale útek před smrtí, ale způsob vyrovnání se s ní<sup>49</sup> a přijetí vlastní smrtelnosti<sup>50</sup>) a s tím souvisejícím strachem ze zániku.<sup>51</sup> Právě to je nejvýraznější například v příběhu o Oidipovi.

---

<sup>45</sup> Kolektivní nevědomí je část lidské psychiky, která nebyla získána vlastní osobní zkušeností. Carl Gustav Jung ji vymezuje jako společné dědictví, odkaz vývoje lidstva, který se skládá z prvotních obrazů a motivů. Jung přichází s myšlenkou, že mytologii můžeme považovat za lidskou projekci kolektivního nevědomí. (JUNG, Carl Gustav. *Slovník základních pojmů psychologie C. G. Junga*. Brno: Nakladatelství T. Janečka, 2005. ISBN 80-85880-39-3, s. 73–74.)

<sup>46</sup> AUERBACH, Loren a Arthur COTTERELL. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Přeložil Vladimír Čadský. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4, s. 6.

<sup>47</sup> KERÉNYI, Karl a Carl Gustav JUNG. *Věda o mytologii*. Vyd. 2. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. ISBN 80-85880-13-X, s. 12–13.

<sup>48</sup> ARMSTRONG, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 8.

<sup>49</sup> Tamtéž, s. 50.

<sup>50</sup> Tamtéž, s. 60.

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 9.



Některé mýty byly neoddělitelné od rituálů<sup>52</sup> a pro zachování jejich posvátnosti se je vypravěči učili slovo od slova<sup>53</sup>.

Největší mýty nám ukazují překračování neznámého, týkají se krajnosti, představují získávání nových zkušeností. Mýtus nám především ukazuje, jak bychom se měli chovat. Předkládá nám jinou rovinu bytí, svět bohů, který podpírá náš svět.<sup>54</sup>

Dnešní svět mnohé věci týkající se bohů zjednodušuje. Mytologie představovala hlavně lidskou zkušenost. Neexistoval ontologický rozdíl mezi světským a sakrálním světem.<sup>55</sup> „Když lidé mluvili o božském, měli zpravidla na mysli určitou stránku světských záležitostí. Samotná existence bohů byla neoddělitelná od existence bouřky, moře, řeky nebo od silných lidských citů, jako je láska, vztek či sexuální vášeň, které na okamžik vyzvedají člověka na jinou rovinu bytí, takže spatří svět novými očima.“<sup>56</sup>

Z toho vyplývá, že mýty nám pomáhaly vyrovnávat se s krajností, s mezními situacemi, do kterých se člověk dostával. Poskytovaly odpovědi na otázky, odkud pocházíme a kam směřujeme. Člověk chce věřit, že svět je více než jen to, co vidí.<sup>57</sup>

Mytologie byla jakousi prvotní psychologií, která odkrývala určité stránky lidské mysli a poskytovala návody, jak se vypořádávat s vnitřními krizemi. Proto se také ve svých metodách Freud a Jung přiklonili ke klasické mytologii.<sup>58</sup>

Jak lidstvo postupovalo kupředu, hledělo na dějiny stále vědeckěji. Tím se člověk začal odcizovat od klasického mýtu.<sup>59</sup> Pragmatické myšlení se začalo prosazovat již u starých Řeků, tehdy začal *logos* nahrazovat *mythos*.<sup>60</sup>

Nemusíme hned ale uvažovat nad tím, že mýty se zcela vytratily z naší moderní doby, ale lze to považovat za další úroveň jejich vývoje.

---

<sup>52</sup> ARMSTRONG, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 9.

<sup>53</sup> AUERBACH, Loren a Arthur COTTERELL. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Přeložil Vladimír Čadský. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4, s. 8.

<sup>54</sup> ARMSTRONG, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 9–10.

<sup>55</sup> Tamtéž, s. 10–11.

<sup>56</sup> Tamtéž, s. 11.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 12.

<sup>58</sup> Tamtéž, s. 16–17.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 13.

<sup>60</sup> Tamtéž, s. 35.

Mýty nebyly fixní, neustále se vyvíjely a měnily, jako živoucí organismus, podle toho, jak se přetvářely životní podmínky lidí.<sup>61</sup> Odpovědi na otázky, které si pokládali naši předci, nalézáme ve vědeckých metodách. Zároveň si lidé ale dál vypráví, v jiné podobě, své nadčasové příběhy.

*„Mýty jsou původní zjevení předvědomé duše, bezděčné výpovědi o nevědomých duševních událostech, [...] jsou duševním životem primitivního kmene, který se okamžitě rozpadá a zaniká, když ztratí své mytologické dědictví, jako člověk, který ztratil svou duši. Kmenová mytologie je jeho živoucí náboženství a jeho ztráta je vždy a všude, i mezi civilizovanými lidmi, morální katastrofou.“<sup>62</sup>*

V této kapitole jsme se zabývali mytologií a mýtem obecně. Mýtus je součástí kolektivního nevědomí. Poskytoval lidem odpovědi na základní existenciální otázky, zároveň sloužil jako morální kompas. Mýtus v průběhu času a lidského pokroku nezanikl, pouze změnil svou podobu.

---

<sup>61</sup> ARMSTRONG, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 17.

<sup>62</sup> KERÉNYI, Karl a Carl Gustav JUNG. *Věda o mytologii*. Vyd. 2. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. ISBN 80-85880-13-X, s. 90–91.

## 4 SLOVANÉ

V této kapitole se budeme zabývat původem Slovanů a jejich osídlením polabských krajín. Uvedeme významné české kronikáře, kteří zaznamenali Slovany ve svých spisech, a další významné evropské kronikáře.

### 4.1 PŮVOD SLOVANŮ A OSÍDLENÍ ČESKÝCH ZEMÍ

*„V Evropě leží Germánie a v jejích končinách směrem k severní straně daleko široko se rozkládá kraj, kolem dokola obklíčený horami, jež se podivuhodným způsobem táhnou po obvodu celé země, že se na pohled zdá, jako by jedno souvislé pohoří celou zemi obklopovalo a chránilo. Povrch této země tenkrát zaujímaly širé lesní pustiny, bez lidského obyvatele, [...] Když do těchto pustin vstoupil člověk, ať už to byl kdokoliv – neznámo s kolika lidmi – hledaje příhodných míst k lidským příbytkům, přehlédl bystrým zrakem hory a doly, pláně a stráně, a tuším kolem hory Řípu mezi dvěma řekami, Ohří a Vltavou, prvá zařídil sídla, prvá založil obydlí a radostně na zemi postavil bůžky, jež s sebou na ramenou přinesl.“<sup>63</sup>*

Takto představuje Kosmas příchod slovanského národa do české kotliny. Přepokládá, že tito lidé přišli do lidmi neposkvrněné krajiny. Nepočítá ovšem s dřívějším osídlením Kelty a Germány. (V době první vlny osídlování Slovany žily na našem území zbytky kmenů Germánů a pravděpodobně i Langobardů.<sup>64</sup>) Taktéž nepředkládá žádnou teorii o tom, odkud se tento národ vzal.

Slovanský národ řadíme do indoevropské větve. Z jazykových vztahů lze určit i přibližné místo pravlasti, než se Slované dali během období stěhování národů do pohybu a osídlili další územní celky. Pokud budeme vycházet

---

<sup>63</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 15–16.

<sup>64</sup> RYCHLÍK, Jan a Vladimír PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-387-0, s. 36.

z místních jmen v povodích velkých evropských řek, zužuje se oblast na území severně od Karpat, mezi horním a středním tokem Dněpru, Visly a Odry.<sup>65</sup>

Již ve 4. století našeho letopočtu Slované osídlili velká území. Nikterak ale neohrožovali římský svět, který se o ně příliš nezajímal a nezaznamenával o nich žádné poznatky. Ke změně došlo až o dvě století později, kdy Slované začali podnikat výboje na jih a usazovat se v tamějších krajinách (oblast Rumunska, Bulharska a států bývalé Jugoslávie). V tomto období se již objevují písemné zmínky o Slovanech. Týká se to především jižních Slovanů. To, co se dělo za územím Dunaje, již římské autory příliš nezajímal.<sup>66</sup>

Římský autor Jordanes v 6. století píše o bojovnosti slovanských kmenů, které nazývá národem Venedů. O nich se zmiňují již v 1. a 2. století Plinius, Tacitus a Ptolemaios.<sup>67</sup> Jenže se zdá, že na počátku prvního tisíciletí se jednalo spíše o jiný národ nežli o Slovany. Toto potvrzuje i pravděpodobně keltský původ tohoto slova. Můžeme se proto domnívat, že během výbojů na jih některý slovanský kmen asimiloval s původním obyvatelstvem Venedských hor v oblasti Karpat a přijal i jejich jméno. Není ojedinělé, že by byl slovanský kmen na určitém místě nazýván jménem jiného indoevropského vymřelého národu. Jako příklad můžeme uvést označení Bójů pro Čechy nebo Skythy a Sarmati pro jižní oblasti Ruska.<sup>68</sup>

Na české území přišli Slované, jak ukazují archeologické nálezy, ve dvou vlnách. První vlna postupovala z Horního Slezska přes Moravu a z oblasti kolem Krakova. Osídlila území mezi Labem a Ohří, pravděpodobně se dostali až do oblasti středního Německa. Tato vlna se vyznačovala kulturou pražského typu, jednoduchou a nezdobenou keramikou. Naopak druhá vlna, která přišla z Podunají, již přinesla zdobenou keramiku.<sup>69</sup>

Prvním státním útvarem byla Sámova říše v 7. století, která v podunajské nížině vznikla na ochranu před avarskými nájezdníky. Ta se ovšem udržela pouze

---

<sup>65</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 12.

<sup>66</sup> BERANOVÁ, Magdalena. *Slované*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2015. Historická řada (Libri). ISBN 978-80-7277-538-5, s. 9–10.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 9.

<sup>68</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 10.

<sup>69</sup> RYCHLÍK, Jan a Vladimír PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-387-0, s. 36.

za života Sába. Státní útvary trvalejšího charakteru se začaly formovat až o dvě století později, například: Velká Morava, Kyjevská Rus a Bulharská říše. K nejvýznamnějším dynastiím slovanského původu patřili Přemyslovci a Piastovci.<sup>70</sup>

Protože Slované přišli z jedné oblasti, přinesli si s sebou i vlastní jazyk. Z praslovanského jazyka se vyvinula staroslověnština, která po určitou dobu fungovala jako čtvrtý liturgický jazyk v křesťanském světě. Postupem času během vzniku jednotlivých kmenových svazů a prvních státních útvarů, staroslověnština krystalizovala v jednotlivé slovanské jazyky tak, jak jsou nám známy dnes.<sup>71</sup>

## 4.2 ČEŠTÍ KRONIKÁŘI

Z českých autorů, kteří zmiňují ve svých dílech Slovary, musíme zmínit tři nejdůležitější: Kristiána, Kosmu a Dalimila.

Kristiánovou legendou označujeme hagiografii *Vita et passio sancti Venceslai et sanctae Ludmilae aviae eius*, tedy Legenda o umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily<sup>72</sup>. Legendu objevil Bohuslav Balbín a datoval ji do 10. století (někteří historici ji kladou do 12. až 14. století). Sám autor se v předmluvě nazývá Kristiánem, říká o sobě, že je mnich a Slavníkovec.<sup>73</sup>

Autor v rukopisu hovoří o přijetí křesťanství. Nejprve zmiňuje Moravany, pak hovoří o Bulharech ve spojitosti s učencem Cyrilem. Dále se dozvídáme, že čeští Slované se zatím potulovali „jako zvířata“ a uctívali své modly a bůžky. Když je postihl mor, obrátili se na hadačku, která jim dala věštbu o městě, jež nazvali Prahou. Dále mluví o pověsti o oráčovi, jehož si zvolili za knížete a za ženu mu dali onu hadačku. Podstatné zde je i spojení Českého knížectví a Velkomoravské říše v podobě knížat Bořivoje a Svatopluka.

---

<sup>70</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 17.

<sup>71</sup> V některých případech, jako třeba v Rumunsku, jazyk Slovanů značně asimiloval s tím původním.

<sup>72</sup> KRISTIÁN. *Kristiánova legenda: život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Vyd. ve Vyšehradu 2. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-291-0.

<sup>73</sup> ŠTASTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: [slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. století]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství), s. 125.

Dalším autorem je Kosmas. Ten se v první knize své *Kroniky české*<sup>74</sup> věnuje především pohanské době a vyprávění starců, tedy období, které sám nezažil. Přichází s pověstí o příchodu slovanského kmene vedeného Čechem, dále seznamuje čtenáře s knížetem Krokem a všemi jeho dcerami.

Protože byl Kosmas křesťan, není překvapivé, že o pohanské době a udržení některých pověr hovoří s jistým posměchem: „*A navedla hloupý a nerozumný lid, aby se klaněl vilám, jež vládnou horami, lesy a stromy, a ctíl je; zavedla též celou pověrečnou nauku a učila modloslužebným řádům; jeden ctí prameny aneb ohně, jiný se klaní hájům, stromům nebo kamenům, jiný oběti vzdává vrchům nebo pahorkům, jiný se modlí k hluchým a němým bůžkům, jež si sám udělal, a prosí je, aby ochraňovali jeho dům i jeho samého.*“<sup>75</sup>

Dále pokračuje od dívčí války až po válku luckou, vedenou za vlády knížete Neklana.

Z druhé knihy Kosmovy *Kroniky české*, ve které se věnuje jednotlivým knížatům, je pro nás podstatná pasáž, ve které kníže Břetislav I. zakazuje vykonávání pohanských zvyklostí zachovalých mezi prostým lidem.

„*Rovněž i ti smělci, kteří pochovávají své mrtvé v polích nebo lesích, ať zaplatí arcijáhnu vola a tři sta peněz do důchodu knížecího; mrtvého však ať pochovají znova na hřbitově věřících. To jsou věci, jichž nenávidí Bůh.*“<sup>76</sup>

Nejmłodším zdrojem je *Dalimilova kronika*<sup>77</sup>. V tomto případě se jedná o první česky psanou a veršovanou kroniku. V některých ohledech je totožná s Kosmovou *Kronikou českou*, což u středověkého díla není neobvyklé, autoři se běžně vzájemně inspirovali a otázka autorství nebyla příliš důležitá. V tomto případě se ale autor *Dalimilovy kroniky* nevyjadřuje ve stejném duchu jako Kosmas. A například dívčí válce věnuje rozsáhlejší část a objevuje se zde i pověst o Ctiradovi a Šárce.

---

<sup>74</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české.

<sup>75</sup> ŠTĀSTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: [slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. století]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství), s. 19.

<sup>76</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 83.

<sup>77</sup> DALIMIL a Marie BLÁHOVÁ. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Vyd. 2., opr. a dopl. Přeložila Marie KRČMOVÁ. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-767-X.

Z první poloviny 12. století se také dochoval spis *Homiliář opatovický*. Autor se zde v některých částech kázání dotýká přežívajících pohanských zvyků a vyhledávání zařikávání. Napomíná za uctívání idolů, stromů a studánek.<sup>78</sup>

### 4.3 ZAHRANIČNÍ KRONIKY

Středověkých zahraničních zdrojů o slovanském pohanství je podstatně větší množství, a to především těch latinských. Bohužel v těchto případech ale jistou roli hraje jazyková bariéra, proto některá jména mohla být špatně přeložena či zkomolena. Další fakt při studiu cizích kronik, který musíme zohlednit, je náhled „zvenčí“.

Jedním z nejstarších dokladů o jižních Slovanech máme od Prokopia z Kaisareie z jeho *Gótské války*. Hovoří zde o slovanském demokratickém zřízení a uctívání hromovládce, vodních víl a o obětinách.<sup>79</sup>

Nejvíce záznamů v kronikách nacházíme o Polabských Slovanech. U nich se pohanství udrželo nejdéle. Jedním z takových děl je například *Kronika*<sup>80</sup> Dětmara z Merseburku, který zaznamenal pohanství především u kmene Luticů.

Odolávání christianizace Rujány, kde vzkvétal kult Svantovíta a útokům dánských králů na slovanská území se věnuje dánský učenec Saxo Grammaticus v XIV. knize svých *Činů Dánů*.<sup>81</sup>

Slované na Rujáně se objevují i v *Magdeburských letopisech*, kde se neznámý autor zmiňuje o vítězství dánského krále Valdemara.<sup>82</sup> Nebo je nalezneme v *Kronice Slovanů*<sup>83</sup> od Helmolda z Bosau.

Podobně rozsáhlé výpovědi existují o východních Slovanech, ke kterým bylo křesťanství mírnější a neusilovalo tak tvrdě o vymýcení pohanských

<sup>78</sup> DYNDÁ, Jiří. *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech*. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-52-5, s. 250.

<sup>79</sup> PROKOPIOS Z KAISAREIE. *Válka s Góty: Prokopios z Kaisareie; z řeckého originálu přeložil Pavel Beneš; poznámkou opatřila Magda Venclová; doslov napsal Vladimír Vavřínek*. Praha: Odeon, 1985, s. 211.

<sup>80</sup> MARSIPOLITANUS, Thietmarus. *Kronika*. Přeložil Bořek NEŠKUDLA, přeložil Jakub ŽYTEK. Praha: Argo, 2008. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0088-4.

<sup>81</sup> DYNDÁ, Jiří. *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech*. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-52-5, s. 189–190.

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 63.

<sup>83</sup> HELMOLD a Magdaléna MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9.

zvyklostí jako na západě Evropy. Nejvíce lze vycházet z ruské epické básně z konce 12. století *Slovo o pluku Igorově*<sup>84</sup>, která vypráví o vojsku knížete Igora Svjatoslaviče a jeho návratu do Novgorodu, a z *Nestorových letopisů*<sup>85</sup>.

Jako pravlast Slovanů můžeme určit oblast kolem Dněpru, Visly a Odry. O počátku jejich osidlování Evropy Slovany máme málo důkazů, protože antičtí historici se o ně nezajímali, dokud slovanské kmeny nezačaly být ohroženy pro Římskou říši. Od 7. století také začaly vznikat kmenové svazy a první státní útvary Slovanů.

Ze středověku se zachovalo množství písemných památek zaznamenávající slovanské zvyklosti a náboženství. Většinou pocházely od latinsky píšících autorů, proto mohlo docházet k nesrovnalostem kvůli špatnému překladu. Je také nutné počítat s tím, že zaznamenaná fakta jsou ovlivněna křesťanstvím.

---

<sup>84</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Igoreve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0.

<sup>85</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský: nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9.



## 5 ŽIVOT AUTORA A DÍLO

V této kapitole se seznámíme se životem autora a obecnou charakteristikou vybraných děl, se kterými budeme dále pracovat.

### 5.1 AUTOR

Juraj Červenák se narodil v roce 1974, většinu života prožil v Banskej Štiavnici nedaleko Žiaru nad Hronom. Po složení maturitní zkoušky na gymnáziu vystřídal různé profese, nyní je spisovatelem na volné noze.

Poprvé publikoval jako osmnáctiletý v časopisu *Bublínky komiks Torgor – Tajomné stretnutie*. Od té doby napsal přes třicet titulů, některé z nich vydal, jako je například *Conan*<sup>86</sup>, pod pseudonymy Thorleif Larssen či George Callahan.

Je autorem sérií knih historické fantasy s prvky slovanské mytologie *Černokňazník*, *Černý Rogan*, *Bivoj* a *Bohatier*. Značnou oblibu získaly jeho historické detektivky o kapitánovi Steinovi a notáři Barbaričovi zasazené do přelomu šestnáctého a sedmnáctého století a o dobrodružství kapitána Báthoryho, které se odehrávají v druhé polovině sedmnáctého století. Pro Červenákovu tvorbu je charakteristická pečlivá práce s historickými zdroji.

Je velmi aktivní na sociálních sítích a platformách (např. *Facebook*), kde komunikuje se svými čtenáři.

Kromě psaní beletrie Červenák přispívá do časopisu *Pevnost* a na filmový web *MovieZone*.<sup>87</sup>

---

<sup>86</sup> LARSEN, Thorleif. *Conan a svatyně démonů*. Praha: Brokilon, 2002. ISBN 978-80-86309-14-2.

<sup>87</sup> Juraj Červenák ---- LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi. *LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi* [online]. Copyright © [cit. 08. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.legie.info/autor/167-juraj-cervenak>.

## 5.2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH DĚL

Pro tuto práci byly k analýze vybrány série knih s prvky slovanské mytologie. Jedná se *Černokňazníka*, *Černého Rogana*, *Bivoje* a *Bohatiera*.<sup>88</sup>

V románech můžeme nalézt reálie, díky nimž se dá určit v jakém období a na jakých místech se děj odehrává.

Romány vykazují spíše prvky hrdinské fantasy, a to především kvůli většímu prostoru, který je postavám poskytnut. Naopak povídky kvůli potřebné dynamice děje řadíme spíše k meči a magii.

### 5.1 ČERNOKŇAZNÍK

Jedná se o trilogii knih *Vládca vlkov*<sup>89</sup> (Wales, 2003), *Radhostov meč*<sup>90</sup> (Wales, 2004) a *Krvavý oheň*<sup>91</sup> (Wales, 2005).

S hlavní postavou, Černým Roganem, se setkáváme na jeho cestě za pomstou, když pronásleduje avarské nájezdníky, přezdívané Krvaví psi, uctívající boha Kelgara. Avaři mu před lety zabili manželku a jeho roční syn při útoku beze stopy zmizel. Potkává vědmu Mirenu, která ho posléze doprovází ke svatyni Krvavých psů.

Rogan ale během prvního střetu zahyne. Dostane se do Navu, Lesa věčnosti, kde se setká s Černobohem. Dozvídá se, že je černokněžníkem pocházejícím z rodu Černobohovy krve, který má chránit zřídlo moci zvané Krvavý oheň v Kančí hoře. Ten ale teď ovládá Roganův strýc Krug, uctívající Bělboha a bratrovrah.

Černoboh s bohyní smrti Morenou vyšlou Rogana opět do světa smrtelníků spolu s vůdcem záhrobní smečky vlkem Goryvladem. Mají za úkol se nejprve

---

<sup>88</sup> Název díla uvádím vždy v jazyce, ve kterém jsem příslušné dílo četla.

<sup>89</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9.

<sup>90</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7.

<sup>91</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-18-4.

vypořádat s Krvavými psy. Rogan zde zjistí skutečnou pravdu, co se stalo s jeho rodinou.

Jakmile byli stoupenci Kelgara rozprášeni, Rogan se spolu s Goryvladem a Mirenou vydává hledat démonický meč Krutomor. Pouze s touto zbraní je černokněžník schopen ovládnout Krvavý oheň v Kančí hoře. Během cesty se k trojici přidá Dagomir, dávný přítel Roganova otce a strážce Krutomoru.

Než se nachýlí ke konečnému střetu s Krugem, všichni hrdinové se mnohokrát dostanou do potíží, které vyřeší díky vzájemné pomoci.<sup>92</sup>

## 5.2 ČIERNÝ ROGAN

Do této série lze zařadit zbývající knihy, ve kterých vystupuje Rogan: *Prízraky na Devíně*<sup>93</sup> (Artis Omnis, 2016), *Vojna s besmi*<sup>94</sup> (Wales, 2006), *Zlato Arkony*<sup>95</sup> (Artis Omnis 2012 – *Zlato Arkony I*, 2013 – *Zlato Arkony II*) a povídka *Věrozvěstové*<sup>96</sup> (Brokilon, 2010).

*Prízraky na Devíně* nás zavedou na pomezí Nitranského a Moravského knížectví. Devín, jako významné hradiště, získá do svých rukou ten, kdo si vezme za ženu dceru knížete Lučivoje. To je ale podmíněno vymýcením přízraků v nedalekém lese. Kněžic Pribina tak spolu s Roganem stojí nejen proti tajemným běsům, navíc i proti knížeti Mojmírovi, který chce připojit Devín k Moravě.

Dvojdílný román *Zlato Arkony* čtenáře přivede na Rujánu. Té se zmocnili démoničtí hrdlořezové a postupně získávají pod svou vládu i knížectví na pevnině. Rogan s Goryvladem přicházejí z jihu a přidávají se k boji za osvobození Arkony a zničení nepřátel.

---

<sup>92</sup> KUČEROVÁ, Eva. *Slovanská mytologie ve střeoevropské fantasy literatuře*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 54 s. Bakalářská práce, s. 31.

<sup>93</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Prízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9.

<sup>94</sup> ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011. ISBN 978-80-89341-28-3.

<sup>95</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5. a ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2.

<sup>96</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Věrozvěstové*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 127–187. ISBN 978-80-86309-38-5.

Soubor povídek *Vojna s besmi* mapuje jednotlivá drobnější dobrodružství Rogana a Goryvlada na území Čech, Moravy a Slovenska.

### 5.3 BOHATIER

Jedná se o tetralogii knih *Ocelové žezlo*<sup>97</sup> (Wales, 2007), *Dračia cárevná*<sup>98</sup> (Wales, 2007), *Horiaca ríša*<sup>99</sup> (Artis Omnis, 2018) a *Biela veža*<sup>100</sup> (Wales, 2008), dále povídky *Strážce hvozdu*<sup>101</sup> (v antologii *Písně temných věků*, Triton, 2005), *Černé srdce*<sup>102</sup> (v antologii *Čas psanců*, Triton, 2004) a *Doupě řvoucí smrti*<sup>103</sup> (Pevnost, 2005).

Ilja je mladý mrzák. Jeho rodný Karačov přepadnou lovci otroků. Každého, koho neodvlekli do otroctví, zabili. Masakr přežil jen Ilja, kterého nechali žít kvůli jeho tělesnému postižení. Najdou ho tři tuláci, kteří ho zbaví kletby uvalené jeho macechou.

S nově nabytým zdravím a silou se pouští po stopách nájezdníků, aby se pomstil a zároveň zachránil svou milovanou Dinaru. Po cestě se připojí k bohatýrské družině knížete Svjatoslava. Ten se svým vojskem táhne na Bulharsko.

Dostanou se do konfliktu Bulharska s Dračí věží, kde sídlí čaroděj Turgin a ovládá černého draka. Ilja draka smrtelně zraní, Turgin ale zajme bohatýra Volcha a uprchne. Z Volchovy zmrzačené tělesné schránky se snaží vysát jeho magickou sílu.

---

<sup>97</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0.

<sup>98</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1.

<sup>99</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Horiaca ríša*. Žilina: Artis Omnis, 2018. ISBN 978-80-8201-010-0.

<sup>100</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8.

<sup>101</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Strážce hvozdu*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 189–236. ISBN 978-80-86309-38-5.

<sup>102</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černé srdce*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 237–306. ISBN 978-80-86309-38-5.

<sup>103</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Doupě řvoucí smrti*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 309–385. ISBN 978-80-86309-38-5.

Skupina deseti bohatýrů, včetně Ilji Muromce, Jegora Svjatogora, Mikuly Seljanoviče a Danila Lovčanina, se vydává zastavit Turgina a pomstít Volcha, o němž se domnívají, že je mrtev.

Po cestě naleznou Volcha, který se ale nechává nazývat Koščejem. Spolu s ním pokračují v cestě za Turginem, aby mu zabránili získat obrovskou moc po spojení všech úlomků magické dračí šupiny. Střetnou se s Babou Jagou, která vlastní třetí a zároveň poslední úlomek. Cesta je pak zavede až na bájný ostrov Bujan, kde porazí Turgina. Volch-Koščeje spojí úlomky a díky tomu získá magickou moc, ale zároveň se dovrší jeho proměna v někoho jiného a ztratí poslední pouto se svými přáteli.

Bohatýři se vrátí zpět za knížetem Svjatoslavem, který mezitím útočí na Chazarskou říši. Koščeje se díky své magické moci stane Svjatoslavovou důležitou zbraní, zároveň ale zasévá strach a spory mezi bohatýry a snaží se tím získat větší vliv na knížete.

Při útoku na chazarskou pevnost Sarkel se Koščeje stane naplno démonem a Ilja se mu musí postavit, aby zastavil jeho krvelačné běsnění. Za pomoci Peruna nad Koščejem zvítězí.

## 5.4 BIVOJ

Jedná se o romány *Běsobjice*<sup>104</sup> (Brokilon, 2008) a *Válečník*<sup>105</sup> (Brokilon, 2008) doplněné o novelu *Vládce stříbrného šípu*<sup>106</sup> (Pevnost, 2006). V roce 2016 vše vyšlo v souborném vydání pod názvem *Bivoj*<sup>107</sup> (Brokilon, 2016).

Příběh se odehrává na území kmene Čechů, které je odděleno řekou Vltavou od Návů, zapovězeného východního břehu. Jednou za rok mohou stařešinové a vladykové při slavnosti překročit vodní tok a vydat se na Chrasten, aby ve svatyni obětovali bohům.

---

<sup>104</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjice. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. ISBN 978-80-7456-324-9.

<sup>105</sup> ČERVENÁK, Juraj. Válečník. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 389–699. ISBN 978-80-7456-324-9.

<sup>106</sup> ČERVENÁK, Juraj. Vládce stříbrného šípu. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 5–65. ISBN 978-80-86309-38-5.

<sup>107</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-324-9.

Kazi byla při cestě na slavnost napadena běsem v podobě kance. Zachránil ji Bivoj z rodu Strošovců. Na slavnost dorazí i Velibor, mladší bratr zesnulého knížete Kroka. Tento mocichtivý velekněz Svarogovy svatyně v Budči jen nelibě nesl jmenování Libuše vládkyní a velekněžkou na Vyšehradě. Využije rozporů mezi českými kmeny a zosnuje spiknutí proti všem třem Krokovým dcerám.

Kněžny za pomoci Bivoje a dalších spojenců zvítězí.

Juraj Červenák je současný slovenský spisovatel píšící historickou fantasy literaturu a historické detektivní příběhy.

O *Černokňazníkovi* a *Bohatierovi* lze s jistotou říci, že díla jsou psaná jako historická fantasy. V *Bivojovi* se jedná spíše o přepracování pověstí o raném původu kmene Čechů. Přesto, na základě charakteristických rysů historické fantasy, i o *Bivojovi* lze říct, že spadá do této kategorie.

Topos děl můžeme vymezit na oblast jihu Baltského moře, na povodí některých velkých řek (Odra, Dunaj a Labe). Romány na základě historických reálií lze dějově datovat do raného středověku, rozmezí zhruba od 8. století až po 10. století.

## 6 HISTORICKÝ KONTEXT

Vybraná díla Juraje Červenáka žánrově patří do historické fantasy, proto v následující kapitole rozebereme jejich časové zařazení do kontextu evropské historie.

### 6.1 BOHATIER

Kníže Igor byl prvním doloženým panovníkem staré Rusi. Jeho jméno vzniklo ze starogermánského Ingvara.<sup>108</sup>

Igor začal panovat roku 913. O rok později porazil Drevljany, kteří se proti němu vzbouřili, a uvalil na ně daň. V roce 920 sváděl boje s Pečeněhy.

V roce 941 podnikl kníže Igor první výpravu na Řeky. Jeho loďstvo bylo zničeno. O tři roky později shromáždil větší vojsko (včetně Varjagů, Rusů, Poljanů, Křivičů ad.), aby znovu zaútočil. Císař k němu poslal vyjednaváče s nabídkou smíru. Kníže Igor přijal daň a uzavřel s Řeky smlouvu.

Roku 945 se kníže vypravil k Drevljanům pro vyšší daň. Ti ho ale zabili a spolu s ním i celou jeho družinu. K ovdovělé kněžně vyslal drevljanský vládce posly s nabídkou sňatku. Ta je ale lstí nechala usmrtit pohřbením zaživa. Poslala k Drevljanům zprávu, aby vyslali urozené muže, jinak ji Kyjevané nenechají se znovu provdat. Tyto muže pak poručila v lázni upálit. Během tryzny za svého muže se pomstila potřetí a nechala povraždit množství Drevljanů. Proti nim posléze vytáhla i do boje, porazila je a uvalila na ně daň. Tohoto tažení se zúčastnila i se svým malým synem.

Když Igorův syn Svjatoslav dospěl, roku 964 se pustil na válečné výpravy. O rok později porazil Chazary a dobyl jejich pevnost Bílou Věž.

Roku 972 byl Svjatoslav zabit v boji s pečeněžským knížetem Kurjou. Pokyjevském knížeti se ujal vlády jeho syn Jaropolk. Vládl až do roku 980, kdy na knížecí stolec usedl jeho bratr Vladimír. Svého strýce Dobryňu dosadil do Novgorodu.

---

<sup>108</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský: nejstarší staroruská kronika.* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-119-9, s. 226.

O osm let později přijal křest a pojal za manželku sestru byzantského císaře Basilea, princeznu Annu. Vládl až do roku 1015.<sup>109</sup>

Nejstarší příběh z Rusi je povídka *Strážce hvozdu*. Kmen Vjatičů čelí knížeti Ingvarovi, který chce postupně ovládnout další území. Je zde zmiňováno Ingvarovo vítězství nad Drevljany (914) a Pečeněhy (920). Na konci povídky, když Vjatičové porazí Ingvara, nabídnou mu možnost svobodného odchodu pod podmínkou, že upustí od podrobení jejich kmene a přislíbí mu pomoc na jaře na jeho výpravě na Cařihrad.<sup>110</sup> Kyjevský kníže táhl na Cařihrad celkem dvakrát, roku 941 a 944. Při druhé výpravě shromáždil vojsko z více kmenů, lze předpokládat, že děj povídky se odehrává v druhé polovině roku 943.

Příběh Ilji Muromce začíná pravděpodobně v roce 964, kdy se po sejmutí kletby přidá k výpravě knížete Svjatoslava.<sup>111</sup> Ten toho roku začal shromažďovat silné vojsko a podmaňovat si okolní země. Cestoval nalehko a živil se koninou či zvěřinou.<sup>112</sup> Tento fakt zůstal zachován i v příběhu, kde vojsko s sebou hnalo stádo koní jako zásoby.<sup>113</sup>

V *Dračeji císařovny* bohatýr Jegor Svjatogor zmiňuje pomstu kněžny Helgy, které se účastnil jako jeden z mužů, kteří Drevljanské posly pohřbili zaživa. Dále mluví i o tříletém knížeti Svjatogorovi, kterého vzala jeho matka na válečné tažení proti Drevljanům.<sup>114</sup>

Příběh tetralogie vrcholí v románu *Biela veža*<sup>115</sup>, ve kterém Svjatoslav porazí Chazary a dobude jejich město Bílou Věž. To odpovídá roku 965.

Povídka *Černé srdce* se odehrává minimálně dvacet tři let po dobytí Chazarské říše. Ilja Muromec se setkává s Dobryňou, strýcem knížete Vladimíra,

---

<sup>109</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský: nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-119-9, s. 70–125.

<sup>110</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Strážce hvozdu*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 189–236. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 202–236.

<sup>111</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 120.

<sup>112</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský: nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-119-9, s. 85.

<sup>113</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 130.

<sup>114</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia císařovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 87–89.

<sup>115</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8.



který nesl poselství křesťanství podrobeným kmenům.<sup>116</sup> Tato situace odpovídá době po roce 988.

Příběhy z Kyjevské Rusi se tedy odehrávají v rozmezí 40. až 90. let 10. století.

## 6.2 ČERNOKŇAŽNÍK

Prvním politickým útvarem na území Čech a Moravy byla Sámova říše. Franský kupec sjednotil ve 20. letech Slovanů. Po jeho smrti se tato říše rozpadla mezi jednotlivé kmeny. V roce 796 porazil Karel Veliký Avary, na tomto vítězství se podíleli i Slované. Podle záznamů byla mezi 9. a 10. stoletím česká kotlina rozdělena zhruba na tři velká kmenová uskupení. Jejich centra byla ve středních, severozápadních a východních Čechách.

Na Moravě se podle pramenů objevuje kolem roku 830 kníže Mojmír I. Byl panovníkem říše, pro kterou se později vžil název Velká Morava. Velkomoravská říše se postupně z jižní Moravy rozšířila na oblasti Čech, Slezska, západního Slovenska a části Podunajské nížiny. Významný byl Mojmířův útok na knížete Pribinu za účelem získání oblasti Nitry.

V roce 846 se vlády ujal Mojmířův synovec Rostislav. Z politických důvodů vyslal poselstvo do Cařihradu k císaři Michalovi III. a patriarchovi Fótiovi. Na Moravu byla roku 863 vyslána misie vedená bratry Cyrilem a Metodějem.<sup>117</sup>

Černý Rogan se v knihách objevuje poprvé jako lovec avarských nájezdníků. Sám se účastnil vítězství Karla Velikého nad tímto etnikem roku 796.

---

<sup>116</sup> ČERVENÁK, Juraj. Černé srdce. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 237-306. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 251.

<sup>117</sup> VANÍČEK, Vratislav. Počátky české státnosti a kultury v raném středověku (6. - 10. století). In VANÍČEK, Vratislav a kol. *Dějiny země koruny české I.* Praha: Paseka, 1992, s. 24-26. ISBN 80-85192-29-2, s. 24-28.

Příběh se tedy začíná odehrávat na přelomu 8. a 9. století.<sup>118</sup> Rogan je také svědkem, jak se z Pribiny stane nitranský kníže kolem roku 825.<sup>119</sup>

Přesný časový rámec, ve kterém se odehrává děj z knih *Zlato Arkony* určit nelze. Arkona na Rujáně vznikla nejpozději na přelomu 8. a 9. století, největšího významu dosáhla s kmenem Ránů v 11. a 12. století.<sup>120</sup> Ve *Zlate Arkony* je toto náboženské středisko popisováno na vrcholu svého rozmachu. Pokud ale budeme brát v úvahu povídku *Věrozvěstové*, která popisuje příchod Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu a Rogan zde vystupuje již jako devadesátiletý stařec<sup>121</sup>, musíme děj *Zlata Arkony* umístit zhruba do poloviny 9. století. Tento časový posun lze zdůvodnit potřebou pro vhodné zasazení do dějové linky.

### 6.3 BIVOJ

Příběhy z tohoto cyklu vycházejí především z českých pověstí o Krokových dcerách a hrdinovi Bivoji, který porazil obrovského kance. Protože se jedná o lidové pověsti, nelze určit přesné časové zařazení.

V *Běsobijci* je zmíněno povstání českých kmenů vedených Sámem proti avarským nájezdníkům.<sup>122</sup> Sám je v době, kdy se odehrává děj po smrti, navíc je otcem knížete Kroka.<sup>123</sup> Časově lze vymezit tedy období mezi Sámovou smrtí roku 658 (nebo 659)<sup>124</sup> až do aktu pokřtění knížete Bořivoje roku 894.<sup>125</sup>

Pokud budeme brát v úvahu linii děje v trilogii *Černokňazník*, za časové ohraničení *Bivoje* můžeme považovat rok 658 až přelom 8. a 9. století. Černý

---

<sup>118</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 21.

<sup>119</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 247.

<sup>120</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 42–44.

<sup>121</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Věrozvěstové*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 127-187. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 187.

<sup>122</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Běsobijce*. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 277.

<sup>123</sup> Tamtéž, s. 68.

<sup>124</sup> BERANOVÁ, Magdalena. *Slované*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2015. Historická řada (Libri). ISBN 9788072775385, s. 41.

<sup>125</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 37.

Rogan se během svého putování setká s Neklanem, jedním z řady bájných knížat vládnoucích po Přemyslu Oráči.<sup>126</sup>

Cykly *Bohatier* a *Černokňazník* pracují s historicky doloženými postavami a událostmi. Tato fakta usnadňují přesnější časové zařazení do dějin. Nejvíce patrné to je u *Bohatiera*. Tato tetralogie čtenáři poskytuje relativně podrobný výsek ruské historie.

*Bivoj* se zakládá na lidových pověstech zaznamenaných v kronikách. Pro časové vymezení musíme brát v potaz historické reálie, které zhruba ohraničují dobu, kdy by se děj těchto pověstí mohl odehrávat.

---

<sup>126</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 142.

## 7 BOHATÝŘI

V této části uvedeme bohatýry, které Juraj Červenák využil ve svém díle. Jedná se o Svjatogora, Volhu Vseslavjeviče, Mikulu Seljanoviče, Ilju Muromce, Danilu Lovčanina, Aljošu Popoviče.

### 7.1 SVJATOGOR

Svjatogor je bohatýr, kterého spolu s Volhou a Mikulou řadíme k tzv. starším. Jako jediný z bohatýrů nemá otčestvo. Podle ruských bylin byl Svjatogor obr a žil v Horách Svatých, protože matička syrá zem ho neunesla. Jednoho dne ho ale omrzelo jezdit po skalách a vypravil se do Kyjeva. Po cestě se seznámil se Samsonem Samojlovičem, se kterým se pobratřil. Dále se setkal s pocestným. Ten ho vybídl, aby zkusil svou bohatýrskou sílu a zvedl měšec, v němž byla uschována veškerá zemská tíže. Zvednout měšec se mu nepovedlo. Pocestný se představil jako Mikula Seljaninovič, a toho milovala samotná matička syrá země, proto dokázal měšec zvednout. Později se Svjatogor pobratřil i s Iljou Muromcem. Na jedné z vyjížděk našli rakev, která byla určena pro Svjatogora. Než zemřel, předal část své síly Iljovi.<sup>127</sup>

Jegor Svjatogor je nejstarší člen Svjatoslavovy bohatýrské družiny. Sloužil již jeho matce<sup>128</sup>.

V knihách se objevuje poprvé na cestě s Volchom a Mikulou<sup>129</sup>. Po cestě se setkají s Iljou, ze kterého Volch sejme kletbu<sup>130</sup>. Ilja je vidí jako tuláky, ale po jejich varování<sup>131</sup>, aby nebojoval s třemi slavnými bohatýry, se dovtípí, kým skutečně jsou.

---

<sup>127</sup> *Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937, s. 5–12.

<sup>128</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 87.

<sup>129</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 25.

<sup>130</sup> Tamtéž, s. 31.

<sup>131</sup> Tamtéž, s. 37.

Se staroruskými bylinami koresponduje i původ Jegora Svjatogora. Mikula Seljaninovič zmiňuje, než se Svjatogor nechal pokřtít, byl žrecem<sup>132</sup> na Svätej hore<sup>133</sup>.

Svjatogora v *Bielej veži* zabije Košcej. Než vydechne naposledy, stačí předat Iljovi část své síly (Košcej na Muromce uvrhne znovu kletbu, Svjatogor ji před smrtí vezme na sebe). V této scéně<sup>134</sup> nalezneme odkaz na ruské byliny. Starší bohatýr vyzývá Ilju, aby si vzal jeho meč. Ten odvětí, že nemá dost síly, aby ho uzvedl. Svjatogor mu následně předá část své síly.<sup>135</sup>

## 7.2 VOLHA VSESLAVJEVIČ

Volha Vseslavjevič, nebo také Buslajevič, byl znám pro svou moudrost a schopnost měnit svou podobu ve zvíře. Jeho narození bylo doprovázeno přírodními úkazy. Když dospěl, ustanovil svou družinu dvaceti devíti bohatýrů, třicátým byl on sám. Vypravili se do Turecké země a přivezli na Rus kořist. Vladimír pak Volhu obdaroval třemi městy: Kurcovicem, Ořechovicem a Křesťanovicem. Díky pomoci Mikuly Seljaninoviče porazil odbojné mužiky z těchto měst.<sup>136</sup>

V knihách vystupuje jako Volch Vseslavjevič, později se nazývá Košcejem.

V Karačevu se setká s mrzákem Iljou. Protože vlastní jeden z úlomků dračí šupiny, sejme z mladíka kletbu<sup>137</sup>. Volch v *Ocel'ovom žezlu* vystupuje jako moudrý a vychytralý bohatýr. V návaznosti na ruské byliny je tento bohatýr zmiňován jako velitel goryničské třicítky<sup>138</sup>.

Při boji s Tugarinem a jeho drakem je Volchova družina až na dva bojovníky zabita. Sám bohatýr je znetvořen dračími slinami. Tugarin ho drží

---

<sup>132</sup> Žrec bylo původní označení kněze.

<sup>133</sup> Tamtéž, s. 25.

<sup>134</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 289–290.

<sup>135</sup> *Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937, s. 12.

<sup>136</sup> *Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937, s. 13–22.

<sup>137</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 31.

<sup>138</sup> Tamtéž, s. 124.

v zajetí a týráním se z něho pokusí vytvořit plně oddaného otroka. Volch přijme jméno Košcej<sup>139</sup> (pod tímto jménem vystupuje záporná postava ruských lidových folklóru<sup>140</sup>).

V *Dračej cárovnej* je vyprávěn příběh o ustanovení Volchovy družiny<sup>141</sup> v prvním roce vlády knížete Svjatoslava. Ve staroruských bylinách v té době vládne kníže Vladimír.

Volch se po změně v Košceje vzdálil svým přátelům. Po získání moci ze spojení tří úlomků dračí šupiny toto pouto zpřetrhal nadobro. Postupně se změní v krvelačného démona. Tato přeměna je úplně dovršena během obléhání Sarkelu v Chazarské říši. Během boje ho zabije Ilja Muromec.<sup>142</sup>

### 7.3 MIKULA SELJANINVIČ

Mikula Seljaninovič je orač pracující na poli se svou věrnou kobyolkou. Při cestě do svých měst ho potká Volha Vseslavjevič se svou družinou. Mikula ho varuje před odbojnými mužiky, a proto ho Volha vezme s sebou, aby mu s nimi pomohl.<sup>143</sup>

Mikula Seljaninovič se v knize poprvé objevuje po boku Jegora Svjatogora a Volcha Vseslavjeviče. Je zmiňován jako oblíbenec bohyně Mokoš<sup>144</sup>, která byla v ruském folklóru zosobněním matky země. V *Dračej cárovnej* zabije čaroděje Tugarina.<sup>145</sup>

---

<sup>139</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 109.

<sup>140</sup> ERBEN, Karel Jaromír. *Pohádky*. Ilustroval Pavel ČERNÝ. Český Těšín: Agave, 2000. ISBN 80-86160-35-1, s. 158.

<sup>141</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 5.

<sup>142</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 289.

<sup>143</sup> *Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937, s. 18–22.

<sup>144</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 37.

<sup>145</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 379.

## 7.4 ILJA MUROMEČ

Ilju Muromce řadíme již k tzv. mladším bohatýřům. V Rusku je nejoblíbenějším a bylo sesbíráno více než sto bylin o jeho skutcích.<sup>146</sup>

Narodil se jako selský synek ve vesnici Karačarově. Od narození byl chromý. Jednoho dne, když jeho rodiče byli na poli, přišli k Iljovi poutníci. Vyzvali ho, aby jim přinesl pití. Ilja skutečně vstal a donesl korbel piva. Dvakrát ho nechali ten korbel vypít a Ilja tím získal sílu. Poutníci ho varovali, aby nikdy nebojoval se Svjatogorem, Volhou Vseslavjevičem<sup>147</sup> a Mikulou Seljaninovičem. Pak se vydal do Kyjeva za knížetem Vladimírem. Po cestě narazil na rozcestí: cesta vlevo vedla k bohatství, cesta přímo ke smrti a cesta napravo k lásce. Ilja projel všechny tři cesty. Na první porazil loupežníky, na druhé cestě našel pod kamenem bohatství a na poslední cestě osvobodil mladíky, které lstí zajala krasavice. Dalším známým skutkem bylo vítězství nad loupežníkem Slavíkem, který zabíjel svým hvizdem.<sup>148</sup>

Červenákův Ilja Muromec se narodil pod tíhou kletby, kterou na něho seslala druhá žena jeho otce. Na rozdíl od bohatýrských bylin byl poloviční sirota – jeho matka zemřela, ale otec se k němu nehlásil.

Po masakru vesnice Ilju našli tři starší bohatýři. Volch jej zbavil kletby. Všichni tři ho varovali, aby nebojoval se třemi bohatýři. Ilja později vyprávěl, že viděl tři tuláky, ale domyslel si, kým skutečně jsou.

Iljovi se zdál sen o rozcestí. Jedna cesta vedla ke smrti, druhá k lásce a třetí k bohatství. Mladík se postupně vydá na každou z nich. Na první cestě porazí loupežníky, na druhé tajemnou kněžku a z jejího zajetí vysvobodí Aljošu Kňaziče a na třetí cestě našel s ostatními bohatýři pod kamenem poklad.<sup>149</sup>

---

<sup>146</sup>MÁCHAL, Jan. *O bohatýrském epose slovanském*. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1894, s. 147.

<sup>147</sup>V některých zdrojích je uváděn Samson Samojlovič. (*Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937, s. 25.)

<sup>148</sup>VLADISLAV, Jan. *Příběhy třinácti bohatýřů*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1969, s. 9–29.

<sup>149</sup>ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 5–184.

Na staroruské byliny odkazuje i smrt Svjatogora v *Bielej veži*. Koščeť na Ilju znovu sešle kletbu. Umírající Svjatogor ji z Ilji nasaje do sebe a předá mu tím svou sílu. Daruje mu i svůj meč.<sup>150</sup>

V povídce *Doupě řvoucí smrti* Ilja Muromec bojuje s loupežníkem Slavíkem, který zabíjí svým zpěvem.<sup>151</sup>

## 7.5 DANILA LOVČANIN

Kníže Vladimír poslal, na popud Putjanina Putjatoviče, Danilu Lovčanina na ostrov Bujan. Tuto výpravu neměl přežít a kníže by si vzal jeho vdovu za ženu. Danila pobil všechny své nepřátele, ale zármutkem nad ztrátou přízně knížete si proklál srdce vlastním kopím. Jeho žena, než aby se znovu provdala, zabila sebe stejným způsobem.<sup>152</sup>

V sérii *Bohatier* vystupuje Danila Lovčanin jako člen Svjatoslavovy bohatýrské družiny. Zůstala zachována spojitost s Danilovou ženou, v tomto případě ale zemřela při porodu spolu s dítětem a Danila, ještě než se stal bohatýrem, se téměř upil k smrti<sup>153</sup>. V ději vystupuje s kopím, ve čtvrté knize zemře při boji s Koščeťem.<sup>154</sup>

---

<sup>150</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 289–290.

<sup>151</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Doupě řvoucí smrti*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 309–385. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 320–385.

<sup>152</sup> MÁCHAL, Jan. *O bohatýrském epose slovanském*. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1894, s. 178–179.

<sup>153</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Horiaca riša*. Žilina: Artis Omnis, 2018. ISBN 978-80-8201-010-0, s. 142–143.

<sup>154</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 274.



## 7.6 ALJOŠA POPOVIČ

Smělý bohatýr Aljoša Popovič, syn starého popa, je znám především z bylin o Dobrynjovi Nikitiči, jehož ženě a matce přinesl falešné zprávy o Nikitičově smrti. Existují i příběhy, ve kterých vykonal dobré skutky a porazil Tugarina Změjeviče.<sup>155</sup>

Tento bohatýr vystupuje v knihách pod jménem Aljoša Kňazic. Jméno je upraveno podle změny jeho původu, jeho otcem není pop, ale je jím uličský kníže.<sup>156</sup> Ilja se s tímto členem Svjatoslavovy družiny setká během jedné ze svých tří cest a vysvobodí ho ze zajetí.<sup>157</sup> Podle staroruských bylin měl zabít Tugarina, v *Dračej cárovnej* ho porazí Mikula Seljaninovič.<sup>158</sup> Během boje v Sarkelu ho zabije Košcej.<sup>159</sup>

## 7.7 OSTATNÍ BOHATÝŘI

V tetralogii se vyskytují další členové Svjatoslavovy bohatýrské družiny, kterým jsme se, z důvodu spíše vedlejší funkce jejich postav, nevěnovali: Suchan<sup>160</sup> a Samson Samojlovič<sup>161</sup>.

Nejblíže staroruským bylinám zůstali zachováni bohatýři Ilja Muromec a Mikula Seljaninovič. U Svjatogora nalezneme mnoho odkazů na původní prameny týkající se jeho původu, síly a předání moci Iljovi. Charakter postavy Volhy Vseslavjeviče je v první knize a během příběhu o setkání s Mikulou věrný ruské předloze. Po postupné změně v Košceje se z bohatýra stane tradiční záporný

---

<sup>155</sup> *Byliny: Staré ruské bohatýrské písně*. Praha: Nakladatelství J. OTTO, spol., 1925, s. 75–90.

<sup>156</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 133.

<sup>157</sup> Tamtéž, s. 146.

<sup>158</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 379.

<sup>159</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 274.

<sup>160</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 196.

<sup>161</sup> Tamtéž, s. 112.

charakter ruských lidových pohádek. Aljoša a Danila mají spíše vedlejší vedlejší oproti hlavním čtyřem bohatýrům. Přestože jejich postavy byly v některých aspektech poupraveny, hlavní atributy zůstaly zachovány, např. Aljošův původ je patrný ze jména a Danila bojuje s kopím.

At' se jednalo o starší nebo mladší bohatýry, v bylinách je vždy zmiňován kníže Vladimír. V tetralogii se ale příběh odehrává za vlády jeho otce, Svjatoslava.

## 8 ČESKÉ POVĚSTI

V této kapitole se budeme zabývat stěžejními českými pověstmi a jejich funkcí v příbězích odehrávajících se v Čechách a na Moravě. Jedná se o Praotce Čecha, knížete Kroka a jeho dcery, Bivoje, Dívčí válku a pověsti spojené s knížetem Neklanem.

### 8.1 PRAOTEC ČECH

Příchod Čecha na horu Říp v doprovodu jeho kmene je první lidová pověst, kterou zaznamenal Kosmas v *Kronice české*. Zároveň je touto pověstí vysvětlen původ a jméno Čechů.<sup>162</sup>

V *Běsobjci* je zmíněn příchod Praotce.<sup>163</sup> Stejně tak v *Černokňazníkovi*.<sup>164</sup>

### 8.2 KNÍŽE KROK A JEHO DCERY

Po Čechovi povstal Krok, který prostý lid rozvázně rozsuzoval. Sídlil na Budči. Zplodil jen tři dcery. Nejstarší Kazi, která se vyznala v bylinkách a v kouzlení. Druhorozená Teta tíhla k modloslužebnictví. Nemladší Libuše byla prorokyní.<sup>165</sup>

V *Běsobjci* se mluví o Sámovi jako o otci knížete Kroka. Samotný kníže je již po smrti.<sup>166</sup> Charakteristika Krokových dcer zůstala zachována. Kazi je nadána magií, včetně schopnosti rozumět řeči zvířat. S Tetou jsou spojeny

---

<sup>162</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 16–17.

<sup>163</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjce. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 90.

<sup>164</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 175.

<sup>165</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 18–19.

<sup>166</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjce. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 68.

především pohanské rituály. Libuše jako prorokyně zdělila otcovu rozvážnost při souzení sporů mezi lidmi.<sup>167</sup> U Libuše je zmíněn i Přemysl.<sup>168</sup>

Ve druhé knize trilogie *Černokňazník* Rogan při cestě na Vyšehrad spatří Budeč, kde kdysi sídlil kníže Krok a kde se narodily jeho dcery.<sup>169</sup>

### 8.3 BIVOJ

Kosmas ani Dalimil se ve svých kronikách o Bivojovi nezmiňují. Ve *Starých pověstech českých* popsal Alois Jirásek příběh o udatném lovcí, jenž porazil mohutného kance, který terorizoval okolí. Kazi si Bivoje oblíbila a pojala ho za muže.<sup>170</sup>

Bivoj je titulní postava dvou románů a jedné povídky. V *Běsobjici* porazí mohutného kance a Kazi v něm nalezne zalíbení.<sup>171</sup>

V *Černokňazníkovi* se vyskytuje odkaz na pověst o Bivojovi. Když Rogan dorazil na Vyšehrad, spatřil památku na boj s kancem: „*Keď vchádzali do prejazdu vo vale, Roganovi padol zrak na vyrezávané brvno nad bránou. Bola k nemu pribitá ozrutná kančia lebka s obrovskými klami a zubiskami. Predstavil si zviera, ktorému musela patriť, tú strašnú obludu vládnicu dávnovekým pralesom, a naplnil ho obdiv k bájnemu Bivojovi. Vraj kanca premohol holými rukami a na pleciah doniesol až na Vyšehrad.*“<sup>172</sup>

---

<sup>167</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjice. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 65–149.

<sup>168</sup> Tamtéž, s. 110.

<sup>169</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 131.

<sup>170</sup> JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. 14. vyd. v Albatrosu. Ilustroval Věnceslav ČERNÝ. Praha: Albatros, 2003. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-01213-8, s. 24–29.

<sup>171</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjice. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 85–111.

<sup>172</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 138.

## 8.4 DÍVČÍ VÁLKA

Po smrti kněžny Libuše se dívky vzbouřily mužům a započaly s nimi válku. Z tohoto příběhu vystupují nejvíce dvě ženská jména: Vlasta a Šárka. Vlasta se stala jejich vůdkyní a Šárka lstí nalákala Ctirada do záhuby.<sup>173</sup>

V *Běsobjici* vystupuje Vlasta jako velekněžka bojových rusalek.<sup>174</sup> Šárka je mladou dívkou, která je obětována a během rituálu se z ní stane taktéž rusalka.<sup>175</sup>

## 8.5 KNÍŽE NEKLAN

Po smrti Přemysla na knížecí stolec usedl Nezamysl, Manata a pak Vojen. Ten rozdělil zem mezi své syny: Lucko dal Vlastislavovi a Čechy nechal ve správě Unislava. Po Unislavovi vládl Křesomysl a po něm Neklan. Tento kníže vládl moudře, ale nerad se pouštěl do bojů. Toho chtěl využít kníže Vlastislav a porazit Pražany.<sup>176</sup> Bázlivý Neklan povolal Tyra a přikázal mu jít na bojiště v knížecí zbroji. Tyr vyslovil přání, aby byl pohřben na pahorku, na kterém čekali na lucké vojsko. Čechové v bitvě zvítězili, Tyr padl.<sup>177</sup> Jirásek místo jména Tyr použil Čestmíra.<sup>178</sup>

S pověstí o Neklanovi se pracuje ve druhém díle trilogie *Černokňazník*. Rogan se přidává na Neklanovu stranu v boji s knížetem Vlastislavem. Čestmír vede české vojsko do bitvy místo Neklana. Díky kouzlům získal i jeho podobu.

---

<sup>173</sup> DALIMIL a Marie BLÁHOVÁ. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Vyd. 2., opr. a dopl. Přeložila Marie KRČMOVÁ. Praha: Paseka, 2005, 259 s. ISBN 80-7185-767-X, s. 22–33.

<sup>174</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjice. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 73.

<sup>175</sup> Tamtéž, s. 137.

<sup>176</sup> DALIMIL a Marie BLÁHOVÁ. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Vyd. 2., opr. a dopl. Přeložila Marie KRČMOVÁ. Praha: Paseka, 2005, 259 s. ISBN 80-7185-767-X, s. 35–38.

<sup>177</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 32–34.

<sup>178</sup> JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. 14. vyd. v Albatrosu. Ilustroval Věnceslav ČERNÝ. Praha: Albatros, 2003. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-01213-8, s. 68.

Lucké vojsko je poraženo, Čestmír zabit. Jediným přeživším Lučanem je Straba.<sup>179</sup>

## 8.6 STRABA

V Lucké zemi varovala jedna hadačka svého nevlastního syna (v Dalimilově kronice je uvedeno jméno Straba<sup>180</sup>), že české hadačky je počtem převyší a nakonec zvítězí Čechové. On si může zachránit život tím, že prvního protivníka zabije, uřeže mu uši a dá se na útěk. Lučané byli pobiti a přežil pouze pastorek hadačky díky její radě. Muž po návratu domů zjistí, že zabil vlastní ženu.<sup>181</sup>

V cyklu *Bivoj* autor pracuje s pověstmi o Krokových dcerách a Bivojovi. Charakteristické rysy těchto příběhů zůstaly zachovány. Děj je navíc doplněn o postavy Vlasty a Šárky, bojovných rusalek. To lze považovat za odkaz na ústřední postavy války mezi dívkami a muži po smrti kněžny Libuše.

Dějové linie o Neklanovi a Strabovi v *Černokňazníkovi* zcela odpovídají literárním pramenům Kosmy a Dalimila.

---

<sup>179</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 138–206.

<sup>180</sup> DALIMIL a Marie BLÁHOVÁ. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Vyd. 2., opr. a dopl. Přeložila Marie KRČMOVÁ. Praha: Paseka, 2005, 259 s. ISBN 80-7185-767-X, s. 39.

<sup>181</sup> KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 30–34.

## 9 SLOVANSKÁ MYTOLOGIE

Slované měli polyteistické náboženství, tudíž měli vlastní mýty o stvoření světa, pantheon bohů, uctívali přírodní bytosti, určitým způsobem si představovali lidskou duši, smrt atd.

Protože slovanský lid přišel během období stěhování národů až mezi posledními, z antických dob se o nich nezachovalo dost poznatků. Slované sami po sobě žádné písemné památky nezachovali, vše se předávalo ústní tradicí.

Z toho důvodu při rekonstrukci slovanského náboženství a jejich mytologických představ musíme spoléhat na cizí zdroje, na západě především na záznamy německých a dánských kronikářů. Jejich záznamy jsou ale silně ovlivněny křesťanskou vírou a snahou o vymýcení pohanství. Lépe jsou na tom písemné památky z Kyjevské Rusi, kde měli ke slovanskému náboženství benevolentnější přístup.

Dalším zdrojem do mozaiky slovanské mytologie jsou lidové tradice a pověry, které se, i přes usilovnou snahu církevních hodnostářů o jejich vymýcení, zachovaly během staletí až do dnešních dnů.

### 9.1 PANTHEON BOHŮ

V této kapitole se budeme zabývat pantheonem Slovanů. Pro účely této práce byli vybráni hlavní bohové známí všem Slovanům (Svarog, Svarožic – Dažbog, Perun a Veles), dále pak lokální božstva, která se nachází ve zvolené primární literatuře (Radegost, Svantovit, Triglav, Jarovit, Rugievit, Porevit, Porenut, Simargl, Stribog, Černoboh, Bělboh, Chors, Mokoš a Živa).

Ve slovanském pantheonu se objevují někteří bohové od východu na západ. Z toho lze usuzovat, že se jednalo o hlavní božstva, která si Slovani pravděpodobně přinesli ze své pravlasti (například Perun nebo Svarog).

Ostatní bohové mají výskyt spíše lokálního charakteru (například Svantovit).

V určitých případech mohli někteří válečníci po smrti dosáhnout takové úcty, že mezi prostým lidem byli ctěni jako bohové. Po čase se tak z lokálního

uctívání stal dotýčný kmenovým bohem a jeho kult mohl být šířen na další území. Tak tomu mohlo být například u Radegosta, který zřejmě přejal funkce Svarožice.<sup>182</sup>

### 9.2.1 SVAROG

Nyní se budeme zabývat Svarogem, kterého Slované uctívali jako boha slunečního ohně.<sup>183</sup>

Helmold z Bosau o něm zaznamenal: „*Nepopírají však, že je jeden bůh na nebesích, který poroučí ostatním, je nad jiné mocný a stará se jen o věci nadpozemské. Ostatní bohové, kteří vzešli z jeho krve, vykonávají úkoly, které jim byly přiděleny. Jeden každý z nich je tím vznešenější, čím blíže stojí bohu bohů.*“<sup>184</sup>

Z toho můžeme usuzovat, že Svarog stál na vrcholu pomyslné hierarchie slovanských bohů jako „otec stvořitel“. Helmold ale neuvádí jeho jméno, Svarog pravděpodobně tedy ustoupil do pozadí.

To potvrzuje i fakt, že Svarogův kult byl postupně nahrazen jeho synem Svarožicem-Dažbogem.<sup>185</sup>

V Červenákových knihách je patrné, že Svarog nestojí v popředí jako třeba Perun. Má zástupnou funkci pro pojmenování slunce.

„*Ať už je Svarogův kotouč jakkoliv vysoko, až sem dolů nikdy nepronikne jediný paprsek.*“<sup>186</sup>

„*Slnko už zmizlo za obzorom, no obloha ešte tlela Svarogovým ohňom.*“<sup>187</sup>

---

<sup>182</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995, 217 s. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 173–174.

<sup>183</sup> PITRO, Martin a Petr VOKÁČ. *Bohové dávných Slovanů*. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-85866-91-9, s. 15.

<sup>184</sup> HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9, s. 150.

<sup>185</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 67–68.

<sup>186</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 7.

<sup>187</sup> ČERVENÁK, Juraj. Zriedlo skazy. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 3–80. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 6.



„Svarog už přešlapuje před branou noci.“<sup>188</sup>

Kromě ohně autor využívá i druhý Svarogův atribut, nebeského kováře:  
„Ona tu bola skôr, než Svarog ukul slnečný kotúč a prvýkrát ho zavesil na oblohu.“<sup>189</sup>

„Rozochvel srdcia mužov ako úder Svarogovho kladiva do nákovy.“<sup>190</sup>

Objevuje se i zařikání Svarogem nebo klení s jeho jménem.

„Zaprisahávam ťa pri Svarogovi, nerob to...“<sup>191</sup>

„Svarogove ohnivé gule!“<sup>192</sup>

Zmiňování jsou i synové slunečního boha. Nejsou jmenovitě označeni, ale předpokládáme, že se jedná o Svarožice a Dažboga. Hovoříme o dvou lokálních jménech, která označují téhož boha – syna Svaroga, který genealogicky přejal úlohu svého otce jako slunečního boha.<sup>193</sup>

„Prilbice [...] se třpytily ve slunci, jako by krajem projížděli samotní Svarogovi synové.“<sup>194</sup>

„Svarogovi synovia, krvi sa napoja, myseľ nám otvoria, veštbou nás obdaria.“<sup>195</sup>

Stejně rysy se objevují i v příbězích z Kyjevské Rusi: „Dovolil Svarogovu kotouči.“<sup>196</sup>

Lze tedy říct, že autor Svarogovu významovou roli u Slovanů nijak nepozměnil.

---

<sup>188</sup> ČERVENÁK, Juraj. Vládce stříbrného šípů. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s.5–66. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 8.

<sup>189</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 139.

<sup>190</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 184.

<sup>191</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-18-4, s. 33.

<sup>192</sup> Tamtéž, s. 62.

<sup>193</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 68–69.

<sup>194</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 48.

<sup>195</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 78.

<sup>196</sup> ČERVENÁK, Juraj. Doupe řvoucí smrti. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 307–386. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 366.

## 9.2.2 SVAROŽIC

Svarožic je bůh známý všem Slovanům.

Jedná se o potomka boha Svaroga. Doklady o něm se zachovaly na západě i na východě.

„Uvnitř ovšem stojí božstva vytvořená lidskou rukou, každé s vyrytým jménem, a pro odstrašení jsou oděna helmami nebo pancíři. Nejvyšší nese jméno Svarožic“<sup>197</sup>.

Dětmar také zmiňuje, že svatyně stojí na hradě Riedegost, který obývali Rataři.<sup>198</sup> Naproti tomu ale Helmold z Bosau uvádí, že nejpřednější bůh Ratarů byl Radegost.<sup>199</sup> Těšil se dokonce takové úctě, že mu obětovali hlavu biskupa Jana.<sup>200</sup>

Zdeněk Váňa uvádí, že k tomuto posunu mohlo dojít díky názvu svatyně, kde byl Svarožic uctíván.<sup>201</sup> Jan Máchal tuto změnu ze Svarožice na Radegosta vysvětluje dvojím způsobem. Ve svatyni mohla být vztyčena socha ctěného vojevůdce, jenž postupem času získal větší oblibu než samotný bůh. Nebo se mohlo jednat o lokální válečné božstvo, které vzhledem k dobové situaci získalo nejvyšší postavení.<sup>202</sup>

Dětmar také popisuje proces věštby pomocí koně, kterého kněží nechávají překračovat zkřížená kopí. Dále předkládá zvěst o mohutném kanci s bílými kly. Pokud ten vyleze z nedalekého jezera, bude se válet přede všemi v bahně a vše se bude otřásat, kraji budou hrozit útrapy a války. Obě tato zvířata jsou zasvěcena Svarožicovi v jeho bojové funkci.<sup>203</sup>

---

<sup>197</sup> MARSIPOLITANUS, Thietmarus. *Kronika*. Přeložil Bořek NEŠKUDLA, přeložil Jakub ŽYTEK. Praha: Argo, 2008. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0088-4, s. 172.

<sup>198</sup> Tamtéž, s. 172.

<sup>199</sup> HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9, s. 30.

<sup>200</sup> Tamtéž, s. 62.

<sup>201</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 69–70.

<sup>202</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995, 217 s. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 173–174.

<sup>203</sup> MARSIPOLITANUS, Thietmarus. *Kronika*. Přeložil Bořek NEŠKUDLA, přeložil Jakub ŽYTEK. Praha: Argo, 2008. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0088-4, s. 172–174.

V *Černokněžníkovi*, který toposem odpovídá západním Slovanům, se vyskytují zmínky o Svarožicovi, především o jeho svatyni<sup>204</sup>, dále válečná zvolání<sup>205</sup> a zařikání se jeho jménem<sup>206</sup>.

V první knize *Zlato Arkony* nacházíme spojení Svarožice s konkrétním místem: „*možno sám Svarožic pricvála z Radogostu*“<sup>207</sup>.

Ve druhé knize *Zlato Arkony* se Goryvlad vydává za boha. Promlouvá k bojovníkům z kmene Ratarů a sděluje jim poselství od Radhosta (baltské varianty Svarožice), kterého oni nazývají Svarožicem.<sup>208</sup>

### 9.2.3 DAŽBOG

Nyní se budeme zabývat Dažbogem.

Východní Slované znali Svarožice pod jménem Dažbog. Toto jméno je pravděpodobně odvozeno od imperativu daždь, v překladu dát. Jedná se zřejmě o metaforické vyjádření toho, že Svarožic je dárcem slunečního svitu, tudíž je dárcem i samotného života na zemi.

Dažbog je zmiňován ve *Slovu o pluku Igorově*. Na východě byl důležitým bohem, protože v této písemné památce je ruský lid označen za jeho „vnuky“: „*Tehdy za Olega Hořeslaviče rozsévaly se a rostly rozepře, hynulo dědictví Dažd'bohových vnuků, v knížecích sporech krátil se věk lidem.*“<sup>209</sup>

Podobně jako Svarog, také Dažbog v Červenákových dílech figuruje jako zástupný symbol slunce u východních Slovanů: „*Ked' sa konečne zobudil Dažbog a nasadol na svojho slnečného tátoša, [...]*“<sup>210</sup>

Zůstala zachována i představa, že Dažbog je dárcem životodárné síly na zemi: „*Vynesiem ťa na slnko, Dažbog ti raz-dva vleje silu do údov*“<sup>211</sup>.

<sup>204</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-18-4, s. 188.

<sup>205</sup> Tamtéž, s. 206.

<sup>206</sup> Tamtéž, s. 214.

<sup>207</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 29.

<sup>208</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 89.

<sup>209</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Iгореve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 9788090648180, s. 29.

<sup>210</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-8, s. 71.

## 9.2.4 RADEGOST

Radegost je patrně lokální podobou Svarožice, která se později rozšířila k dalším Slovanům.

Výskyt tohoto božstva můžeme omezit na příběhy odehrávající se především v oblasti Moravy a Slovenska. Radegost je uctíván jako bůh válečník<sup>212</sup>. Jeho důležitým atributem je meč, který daroval Černobohovým potomkům<sup>213</sup>. Rogan je někdy proto nazýván „*nositeľem Radhostovho meča*“.<sup>214</sup>

## 9.2.5 PERUN

Perun byl u Slovanů bohem bouře a blesků.

V Polsku dokonce existovalo rčení při hřmění ve smyslu „bůh se hněvá“.<sup>215</sup>

Perunovým atributem byla sekera a byl mu zasvěcen dub, protože se jednalo o nejsilnější a nejtvrďší druh stromu.

Bůh hromu byl znám na západě i na východě, přesto se nám od západních Slovanů dochovaly jen kusé informace. Ještě v roce 1302 stál v Haliči u Přemyšle Perunův dub. Jméno boha hromu se zachovalo jako antroponyma a oikonyma v oblasti Čech, Polska, Polabí, Pobaltí, Srbska i Chorvatska. Dále existuje záznam normanského mnicha Orderica Vitala, že kmen Liticů v Pobaltí ještě v polovině 11. století ctil Tóra.<sup>216</sup> Může se v tomto případě jednat o germánský ekvivalent. Thór v severské mytologii představoval také boha hromů a blesků.

Z Kyjevské Rusi existují přímé důkazy o uctívání Peruna již z roku 907: „*Císař León s Alexandrem uzavřeli s Olegem mír, zavázali se platit daň, vzájemně*

---

<sup>211</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-8, s. 148.

<sup>212</sup> ČERVENÁK, Juraj. Keď vyjde slnko nad Zoborom. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 192–243. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 232.

<sup>213</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 79.

<sup>214</sup> ČERVENÁK, Juraj. Z posvätnej vody zrodená. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 91–106. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 98.

<sup>215</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 213.

<sup>216</sup> Tamtéž, s. 161.

*přisahali: políbili kříž a Olega s jeho muži přivedli, aby přísahali podle ruského zákona: zaklínali se svými zbraněmi a Perunem, svým bohem, i Volosem, skotím bohem, a tak uzavřeli mír.*<sup>217</sup>

Když v roce 980 začal panovat kníže Vladimír, nechal vztyčit modly na návrší,<sup>218</sup> a to včetně „Peruna ze dřeva se stříbrnou hlavou a zlatým vousem“<sup>219</sup>. Také Vladimírův strýc Dobryňa nechal v Novgorodu vztyčit Perunovu modlu nad řekou Volchovem, aby jí lidé obětovali.<sup>220</sup>

Osm let po začátku svého panování kníže Vladimír přijal křest a nechal pokřtít obyvatele Kyjevu v řece Dněpru. Zároveň přikázal zničit pohanské modly, mezi nimi i hromovládců.<sup>221</sup> „Také Peruna přivázal ke koňskému ocasu a vléci ho z hory Boričevem na Runčaj; postavil k němu dvanáct mužů, aby ho bili holemi. Nedělali to proto, že by dřevo něco cítilo, ale pro pohanu běsa, který touto podobou obelstil lidi, aby od lidí přijal pomstu. [...] Včera lidmi uctívány a dnes hanobený. [...] Když ho dovezli, vhodili ho do Dněpru. [...] Když ho pustili, proplul skrze prahy a vítr ho vyvrhnul na mělčinu, která se dodnes nazývá Perunova mělčina.“<sup>222</sup>

V cyklu knih o Černokněžníkovi je výskyt Peruna četný. Stejně jako Svarog i Perun přeneseně ztvárňuje počasí:

„Za dávných dob se zdejší rody klaněly košatému dubu. Jednoho dne je Perun pocítil svou přítomností a udeřil do dubu ohnivou širočinou.“<sup>223</sup>

Nejčastěji se vyskytuje jednoduché zařikání jeho jménem, například: „při Perúnovi“<sup>224</sup>, „volal Perúna“<sup>225</sup>, „při Perúnove sekere“<sup>226</sup>, „zaklínajúc se

---

<sup>217</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika.* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9, s. 63.

<sup>218</sup> Tamtéž, s. 92–94.

<sup>219</sup> Tamtéž, s. 94.

<sup>220</sup> Tamtéž, s. 94.

<sup>221</sup> Tamtéž, s. 113–117.

<sup>222</sup> Tamtéž, s. 117.

<sup>223</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně.* Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 25.

<sup>224</sup> ČERVENÁK, Juraj. Žriedlo skazy. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi.* Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 3–80. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 46.

<sup>225</sup> Tamtéž, s. 10.

<sup>226</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč.* Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 168.

Perúnom<sup>227</sup>, „při Perúnovej brade“<sup>228</sup>, „nech Perún stoja při nás“<sup>229</sup> a „prisahám při Perúnovi“<sup>230</sup>.

Nalezneme i tradiční obětinu pro Peruna: býka<sup>231</sup>. „Utopím modly Perúna, Velesa a Živy v krvi obetovaných býkov!“<sup>232</sup>

Rozmanité je klení Perunovým jménem: „aby tě Perun i s Velesem rozpárali“<sup>233</sup>, „sto hromov z Perúnovej riti“<sup>234</sup>, „Perúnove gule“<sup>235</sup>, „Perúnove črevá“<sup>236</sup>, „Perún aby to...“<sup>237</sup>, „Perúnove sračky“<sup>238</sup> a „Perúnove fúzy“<sup>239</sup>.

Několikrát jsou zmíněné modly a amulety s atributy Peruna.

„Pod pancířem a halenou skrýval přívěšek ve tvaru Perunovy sekery.“<sup>240</sup>

„Modly Perúna, Velesa, Radhosta a d'alších rozsekali a naházeli do Dunaja...“<sup>241</sup>

V příbězích z Kyjevské Rusi Perun taktéž zastupuje přírodní jevy: „Temnotu nad obzorem protkávaly nitky blesků. Perun se projížděl po nebesích na svém hromovém oři a ohnivou sekerou neúnavně bušil do země, aby zahnal zlé duchy a skřítky.“<sup>242</sup>

---

<sup>227</sup> Tamtéž, s. 208.

<sup>228</sup> ČERVENÁK, Juraj. Keď vyjde slnko nad Zoborom. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 192–243. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 200.

<sup>229</sup> ČERVENÁK, Juraj. Z posvätej vody zrodená. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 91–106. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 92.

<sup>230</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 15.

<sup>231</sup> V Bulharsku se zvyk porazit býka nebo krávu na svátek sv. Ilji zachoval do nové doby. (VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 71.)

<sup>232</sup> ČERVENÁK, Juraj. Žriedlo skazy. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 3–80. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 58.

<sup>233</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 16.

<sup>234</sup> ČERVENÁK, Juraj. Žriedlo skazy. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 3–80. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 38.

<sup>235</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 46.

<sup>236</sup> Tamtéž, s. 136.

<sup>237</sup> Tamtéž, s. 115.

<sup>238</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 42.

<sup>239</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 99.

<sup>240</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 90.

<sup>241</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 22.

<sup>242</sup> ČERVENÁK, Juraj. Černé srdce. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 237–306. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 249.

V závěru tetralogie se Iljovi Perun zjevil a vyložil mu své záměry.<sup>243</sup>

Protože se u východních Slovanů jednalo o hromovládce, nejvyššího boha, jeho jméno najdeme v knihách především v souvislosti s válečnými pokřiky, zaklínáním se a klením. Perun jako živoucí postava vystupuje pouze v *Bielej veži*.

### 9.2.6 VELES

Veles ve slovanské mytologii zastával hospodářskou funkci, z toho důvodu patřil mezi skupinu bohů, která byla známa všem Slovanům.<sup>244</sup>

V Kyjevské Rusi byl nazýván skotím bohem.<sup>245</sup> Jedním z jeho atributů byly dobytčí rohy.<sup>246</sup>

Zároveň z jihoruských zvyků při žních (zavinování brady Velesovy z klasů) vyplývá, že kromě dobytka se jeho působnost dotýkala i úrody.<sup>247</sup>

Protože na něm závisela úroda i rozmnožování stád, jeho význam se rozšířil na plodnost a všeobecnou hojnost. „V první řadě stál nepochybně kult plodivé síly, na niž záviselo rozmnožování stád a vůbec zemědělských prací jako hospodářské základny společenského řádu.“<sup>248</sup> Proto se Velesovým atributem stal i falický symbol.

Je tedy nepochybné, že s takto důležitou funkcí pro život a vůbec přežití slovanského lidu stál Veles na nejvyšších žebříčcích pantheonu. To dokládají záznamy v *Nestorově letopisu*, kde kromě nejvyššího boha Peruna přísahají i na Velese: „Ať jsme prokleti Bohem, v něhož věříme – Perunem a Volosem, skotím bohem“<sup>249</sup>.

---

<sup>243</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8, s. 285.

<sup>244</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 75.

<sup>245</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9, s. 63.

<sup>246</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 77.

<sup>247</sup> Tamtéž, s. 75.

<sup>248</sup> Tamtéž, s. 75.

<sup>249</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9, s. 90.

Existuje i spojitost Velese s podsvětím. Litevský výraz *veles* označuje duše zemřelých.<sup>250</sup> Díky analogické podobnosti je tedy Veles považován za boha podsvětí a protiklad Perunovy nebeské síly.<sup>251</sup>

V románech *Zlato Arkony* se s Velesem pracuje jako s bohem podsvětí: „Zrejme už kľáčí pred Velesom.“<sup>252</sup> Jinak se jeho jméno používalo pouze ke klení, například: „*Velesove kopytá*“<sup>253</sup>, „*Velesove gule*“<sup>254</sup> a „*Velesove rohy*“<sup>255</sup>.

Ve *Vládci vlkův* vystupuje Veles jako postava. Hraje s Černobohem o Roganovu duši, zároveň se pak vrací zpět ke svému stádu. Popsán je i se svými typickými atributy, dobytčími rohy.<sup>256</sup> Dále měl místo chodidel kopyta.<sup>257</sup> Tím autor naznačil obě dvě funkce, které byly Velesovi připisovány.

V bohatýrské tetralogii je jeho jméno používáno nejčastěji při klení<sup>258</sup>. Protože v Kyjevské Rusi byla jako bohyně plodnosti uctívána Mokoš<sup>259</sup>, Veles je představen jako vládce podsvětí<sup>260</sup>.

---

<sup>250</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 76.

<sup>251</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 230.

<sup>252</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 18.

<sup>253</sup> Tamtéž, s. 88.

<sup>254</sup> Tamtéž, s. 146.

<sup>255</sup> Tamtéž, s. 212.

<sup>256</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkův*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 74–76.

<sup>257</sup> Tamtéž, s. 117.

<sup>258</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 329.

<sup>259</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 81.

<sup>260</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 38.



### 9.2.7 SVANTOVIT

Svantovit je lokálním božstvem na Rujáně, jehož kult nabyl nebývalého významu.

Jméno je slovanského původu a naznačuje, že je složeninou ze dvou slov: „mocný“ a koncovky -vit. Ta se objevuje v osobních jménech na konci, ale také na začátku jmen: Vitoslav, Vitomir, Vitodrag atd. Většinou ve významech „vládce“. Svantovit mohl vzniknout z přízviska „mocný vládce“ jiného boha, jehož jméno zůstává neznámé.<sup>261</sup>

Protože se jednalo o nejvyšší lokální božstvo, Svantovit patrně zastával hospodářskou i válečnou funkci. Z jeho rohu věštil kněz úrodu v příštím roce. K válečným atributům náležel meč, jezdecké vybavení a posvátný bělouš, kterého směl osedlat jen Svantovit a jeho kněz. Koně kněží používali k věštbám.<sup>262</sup> Vzhledem ke stejné lokalitě a shodným atributům hlavních bohů Ratarů a Rujánců, mohl být Svantovit označením Svarožice.

Z 11. století nemáme o tomto kultu žádné zachovalé zprávy, první zmínky pocházejí až od Helmolda z Bosau. Popisuje Svantovitův význam a dokládá ho na faktech, že do jeho svatyně z okolních zemí zasílají dary a příspěvky. Ostatní bohy ve vztahu k němu pokládají za polobohy a věštby v jeho jménu za nejúčinnější. Kněží měli také ve zvyku obětovat mu každý rok jednoho křesťana.<sup>263</sup>

Svantovit se objevuje jako *Svetovít* pouze ve *Zlatě Arkony*. V první knize ho autor zmiňuje pouze okrajově, a to především proto, že se děj odehrává ještě na kontinentu. Je zmiňován ve spojitosti se svatyní na Rujáně, která odolává nepřátelskému náporu.<sup>264</sup>

---

<sup>261</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 89.

<sup>262</sup> Tamtéž, s. 90.

<sup>263</sup> HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9, s. 105.

<sup>264</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 38.

Ve druhé knize je s ohledem na Rujánu zmiňován častěji. Je popsána svatyně v Arkoně, Svantovit je vyličen s atributy válečníka, především s mečem a štítem.<sup>265</sup> Nebylo opomenuto ani bohatství nashromážděné v jeho jménu.<sup>266</sup>

Objevuje se tradiční přenášení zodpovědnosti na nadpřirozené entity („*žreci dúfali, že ich Svetovít ochráni*“<sup>267</sup>) a připisování zásluh („*Svetovítova moc mi zachránila život*“<sup>268</sup>).

Tradiční je zařikání se jeho jménem („*Svetovít s námi*“<sup>269</sup>) a proklínání jiných („*Svetovítův hnev na vaše kotrby*“<sup>270</sup>).

Protože se jedná o boha války, v knihách se vyskytují i bojová zvolání: „*Svetovít si žádá jejich černé duše*“<sup>271</sup> a „*Svetovíííííí!*“<sup>272</sup>.

Jeho jméno nalezneme i v bohatýrských příbězích, kde ho zmiňuje bojovník původem z Rujány.<sup>273</sup>

Svantovit je nejsilněji spojen s Arkonou, úctě se těší i na pevnině (ctí ho volyňský kníže<sup>274</sup>). Funkce i atributy odpovídají historickým reáliím.

## 9.2.8 TRIGLAV

Dalším pobaltským bohem byl Triglav.

Triglavem nazýváme lokální božstvo v ústí řeky Odry do Baltského moře, tedy v oblasti ostrova Volyň a Štětína.<sup>275</sup> Triglav měl být, jak již naznačuje jeho jméno, vyobrazován se třemi hlavami. Ty měly symbolizovat tři sféry jeho vlády: nebesa, zemi a podsvětí. Měl mu být zasvěcen černý kůň, s jehož pomocí kněží

---

<sup>265</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 113.

<sup>266</sup> Tamtéž, s. 73.

<sup>267</sup> Tamtéž, s. 113.

<sup>268</sup> Tamtéž, s. 117.

<sup>269</sup> Tamtéž, s. 139.

<sup>270</sup> Tamtéž, s. 186.

<sup>271</sup> Tamtéž, s. 127.

<sup>272</sup> Tamtéž, s. 259.

<sup>273</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 237.

<sup>274</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 157.

<sup>275</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 93.

věštili úspěch válečného tažení.<sup>276</sup> Zde si můžeme povšimnout atributů, které se shodují s představou o bohu Svarožicovi. Lze se domnívat, že Triglav mohl být pouze lokální podobou tohoto boha.

Triglava nalezneme v Červenákových příbězích odehrávajících se v oblasti Štětínského zálivu a na Rujáně. Zapřísahání se „*jako je Triglav nade mnou*“<sup>277</sup> štětínského knížete svědčí o tom, že Triglav vystupuje jako významné božstvo. Vzhledem k tomu, že se ale děj odehrává na válečném tažení, Triglav ustupuje trochu do pozadí před Jarovitem, bohem válečníkem, nebo vystupují na podobné úrovni. „*Triglav a Jarovít nás priviedli až sem, pomôžu nám aj zvíťazit!*“<sup>278</sup>

Autor se tedy opět držel známých faktů o tomto božstvu.

### 9.2.9 JAROVIT

Jde o válečného boha uctívaného v Pomořansku a Volhošti, tedy v oblasti Štětínského zálivu. Jeho jméno, podobně jako u Svantovita, naznačuje složeniny slov „*nezkrotný*“ a „*vládce*“. Ve vnitrozemí byl spojen s jarem a uctíván jako bůh plodnosti.<sup>279</sup> Jeho hlavním atributem byl zlatý štít, který mohl být vynášen pouze do bitvy, aby bojovníkům zajistil vítězství.<sup>280</sup>

Podobnost jmen u Svantovita a Jarovita, stejně jako jejich hospodářská a válečná funkce, nasvědčuje obdobnému původu. V obou případech se mohlo jednat původně o Svarožice, jehož jméno se ztratilo pod přízvisky.

Jarovit, stejně jako Triglav a Svantovit, se vyskytuje pouze v románech *Zlato Arkony*. Protože se jedná o válečného boha, nejčastěji se objevuje ve válečném zvolání „*Jarovít!*“<sup>281</sup> před nebo během boje.

---

<sup>276</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 222.

<sup>277</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 19

<sup>278</sup> Tamtéž, s. 100.

<sup>279</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 89.

<sup>280</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 98.

<sup>281</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha první*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 113.

V kmenovém sídle Volhošti je popsán vztah k Jarovítovi jako k hlavnímu bohovi, autor také poukazuje na významový posun: „*Na návrší stála [...] Jarovítova svätyňa. Uctievali ho aj na Rujane, ale tam bol dosiaľ duchom plodnosti a dažďa, ktorý pokrýval lúky trávou a lesy listím. Tunajší ho povýšili na hlavné božstvo a dali mu kopiju, štít a bieleho tátoša, symboly bojovníka.*“<sup>282</sup>

Autor také pracuje s hlavním Jarovitovým atributom, ktorý získal štětínský kníže. „*Nebýt Jarovítovho štítu, určite by dostali aj našu loď.*“<sup>283</sup> Štít, stejně jako posvátný kůň, byl původně ve svatyni ve Volhošti.<sup>284</sup>

### 9.2.10 RUGIEVIT

Rugievit je jedním z rujánských bohů.

Jednalo se o sedmihlavého válečného boha uctívaného v Korenici na Rujáně, pravděpodobně ještě před Svantovitem. Jeho jméno je vykládáno jako *pán Rujány*.<sup>285</sup>

„*Jejich zraku se naskytla modla zhotovená z dubu, kterou nazývali Rugiaevit, ze všech stran ohromná a směšně ohavná. Mimo to se na jeho hlavě nacházelo sedm jakoby lidských obličejů, všechny spojené pod jedním temenem. Umělec mu poskytl také stejný počet mečů v pochvách, visících u jeho boku na jediném opasku; osmý drželo vytasený v pravé ruce.*“<sup>286</sup>

V *Bohatierovi* a jméno Rugievita přísahá pouze bojovník z Rujány. „*Spečatil som to vlastnou krvou pred tvárou Rujevíta*“<sup>287</sup>.

Autor ve druhé knize *Zlato Arkony* pracuje s lidským původem Rugievita. „*Všetko nasvedčuje tomu, že sa ti zjavil Rujevít, jeden z našich bohov. Než vstúpil medzi nesmrteľných, bol človek. Zjednotil dávných Ránov a viedol ich do vojny so*

---

<sup>282</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 12.

<sup>283</sup> Tamtéž, s. 117.

<sup>284</sup> Tamtéž, s. 19–20.

<sup>285</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 194.

<sup>286</sup> DYNDÁ, Jiří. *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech*. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-52-5, s. 228–229.

<sup>287</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 82.

*Sasmi. Vo svojom poslednom boji zlomil sedem mečov a s ôsmym v ruke zahynul. Preto sa zobrazuje so siedmimi mečmi na páse a ôsmym v dlani.*<sup>288</sup>

Dále se zjevil sám Rujevit jako lidský bojovník.<sup>289</sup> Lze to považovat za vysvětlení vzniku lokálního válečného božstva. Pokud je bojovník za své činy uctíván, po čase jeho pozemský původ ustoupí do pozadí a zůstane božská stránka.

### 9.2.11 POREVIT A PORENUT

Jedná se o dvě lokální božstva Slovanů doložená v Korenici.

Porenut byl vyobrazován jako čtyřhlavý bůh s pátým obličejem na prsou, levá ruka se dotýkala čela a pravá brady. Z jeho latinského jména Porenutius se odvozuje původní slovanský tvar Perunič, tedy syn Perunův.<sup>290</sup>

Ve *Zlatě Arkony* o něm nacházíme zmínky při klení<sup>291</sup> a dále vztyčení jeho modly v Korenici<sup>292</sup>.

Porevit je pětihlavý bůh, jehož přesnou funkci neznáme. Předpokládá se spojitost s kultem plodnosti.<sup>293</sup> Ve *Zlatě Arkony* je zmiňován pouze v souvislosti se vztyčením jeho modly v Korenici a je popisován jako „*nositel' múdrosti a spravodlivosti*“.<sup>294</sup>

---

<sup>288</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 136.

<sup>289</sup> Tamtéž, s. 137.

<sup>290</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 174.

<sup>291</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha první*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 11.

<sup>292</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 182.

<sup>293</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 174.

<sup>294</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 182.

### 9.2.12 SIMARGL

Jedná se o boha uctívaného u východních Slovanů, který měl těsný vztah k bohyni země a byl považován za prostředníka mezi božstvy nebeskými a zemí.

Jeho jméno mohlo být odvozeno od íránského Senmurva zobrazovaného jako mýtické okřídlené zvíře. Jméno je taktéž vysvětlováno jako zkomolenina Sedmuraglava. Třetí teorie říká, že se mohlo jednat o bližence (Sem a Rgl).

Zmínku o něm nalézáme v *Ocelovém žezlu*, kde je popsána vlajka „s výšivkou *Perúnovej sekery a dvojhavého božského vtáka Simargla*“.<sup>295</sup> O okřídleném psu Senmurvovi hovoří Rogan v souvislosti s Avary.<sup>296</sup>

### 9.2.13 STRIBOG

Jedná se patrně o boha větru.<sup>297</sup>

Existuje jen několik písemných dokladů o tomto bohovi. Je zmiňován v souvislosti s knížetem Vladimírem, když v Kyjevě nechal vztyčit modly.<sup>298</sup> Ve *Slovu o pluku Igorově* se v souvislosti s větry hovoří o „*Stribohových vnucích*“.<sup>299</sup>

Nelze tedy s přesností určit, jestli samotný Stribog byl bohem větru, nebo tuto funkci získali až jeho potomci.

Podobně jako Svarog pro slunce, Stribog slouží v knihách jako pojmenování větrného počasí: „*začalo foukat, jakoby [...] předala vládu Stribogovi*“<sup>300</sup>, „*i sám Stribog, pán nebes a větru někde lenošil*“<sup>301</sup>, „*Stribogov dych mi podoberá krídla*“<sup>302</sup>.

<sup>295</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 325.

<sup>296</sup> ČERVENÁK, Juraj. Krvavý oheň, biely oheň. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 158–191. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 174.

<sup>297</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 209.

<sup>298</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 9788074651199, s. 94.

<sup>299</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Iгореve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0, s. 27.

<sup>300</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 71.

Zmiňováni jsou i jeho potomci: „synovia veterného Striboga dnes vyčínali jako odtrhnutí z reťaze“<sup>303</sup> a „kvílenia Stribogových dcér“<sup>304</sup>.

U východních Slovanů jsou taktéž ve spojitosti s větry popsáni jeho synové.<sup>305</sup>

Autor tedy se Stribogem pracuje jako s bohem ovládajícím přírodní jevy, které taktéž ovládají jeho potomci – funkci ale nepřenáší na vnuky, jak to popisují zdroje, ale již na syny a dcery.

#### 9.2.14 ČERNOBOH

O Černobohovi nalézáme zprávu u Polabanů. Tu zaznamenal Helmold z Bosau ve své kronice.

*„Slované mají také zvláštní pověru: při hostinách a pitkách nechávají kolovat misku, nad níž pronášejí slova ve jménu bohů dobrých i zlých, protože vyznávají, že všechnen zdar a štěstí řídí dobrý bůh, zlý bůh pak všechno neštěstí. Proto také zlého boha svým jazykem nazývají „d’ábel“ či „Černoboh“, tj. černý bůh.“*<sup>306</sup>

Helmold nezmiňuje jméno Černobohova protipólu, přesto se uvádí tradičně Bělboh, ačkoliv o něm neexistují žádné dochované zprávy.<sup>307</sup> Je možné, že tuto dualitu si domyslel na základě své křesťanské víry. Můžeme se domnívat, že Černoboh byl zároveň dobrý i zlý a přinášel štěstí i neštěstí podobně jako římská bohyně osudu Fortuna.

---

<sup>301</sup> ČERVENÁK, Juraj. Černé srdce. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 237–306. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 239.

<sup>302</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 269.

<sup>303</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 164.

<sup>304</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 75.

<sup>305</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 274.

<sup>306</sup> HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9, s. 105.

<sup>307</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 46.

Protože je Rogan Černobohovým potomkem, soustřeďuje se výskyt tohoto božstva na příběhy o černokněžníkovi. V trilogii *Černokňazník* a ve druhé knize *Zlato Arkony* Černoboh vystupuje jako postava.

Autor ho popisuje jako muže o dvě hlavy vyššího než je Rogan, s širokou hrudí a dlouhými černými vlasy. Jeho tvář je skryta ve stínu a vidět jsou pouze jeho rudě zářící oči.<sup>308</sup>

Kult Černoboha je tedy nejsilněji spjat s Roganem a Goryvladem, proto nejčastější bojové pokřiky<sup>309</sup> a klení<sup>310</sup> jeho jménem pocházejí od nich.

Černoboh je nepřítelem Bělboha. Přestože ho tedy můžeme v díle Červenáka považovat za jednu z kladných postav, jeho nálada se zdá být vrtkavá, zjevuje se nečekaně a pomáhá ostatním spíše podle toho, jak se mu to hodí a kdo si ho předchází.

V *Ocelovém žezlu* si bohatýr Mikula stěžuje na neposlušného hřebce a dodává, že mu ho byl sám Černoboh dlužen.<sup>311</sup>

### 9.2.15 BĚLBOH

Bělboh je logickým opakem Černoboha a jeho existence byla vyvozena na základě zmínky Helmolda z Bosau, který zaznamenal zvyky Slovanů ve své kronice. Jeho jméno se dochovalo pouze v místním názvu obce Bělbožice u Kralevic v Čechách.<sup>312</sup>

Není tedy zcela zřejmé, jestli byl skutečně uctíván Slovy jako „dobrý“ bůh, nebo jde pouze o jeho dosazení do protipólu k Černobohovi na základě křesťanské tradice Bůh – ďábel.

Červenák z Bělboha vytvořil zápornou postavu v cyklu *Černokňazník*. Černý Rogan, jakožto potomek Černoboha, bojuje proti Bělbohovým uctívačům a snaží se zabránit jeho návratu.

---

<sup>308</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 152.

<sup>309</sup> ČERVENÁK, Juraj. Zriedlo skazy. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 3–80. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 53.

<sup>310</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>311</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 267.

<sup>312</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 46.



Autor z něho udělal denního boha (protiklad Černého boha), který získává sílu ze slunce, tím pádem narušuje pole působnosti Svarogovi<sup>313</sup> a Svarožicovi.

### 9.2.16 CHORS

Přestože toto božstvo je zmiňováno v četných pramenech, výklad jeho funkce je obtížný.

Ve *Slovu o pluku Igorově* se píše, že se kníže Vseslav měnil v noci ve vlka a cestou z Kyjeva do Tmutarakaně před kuropěním předběhl Chorse.<sup>314</sup> Z toho lze vyvodit, že Chors měl spojitost s nocí. Pokud vezmeme ještě v úvahu fakt, že kníže Vseslav se měnil pravděpodobně ve vlkodlaka, může se jednat o měsíční božstvo.

V cyklu knih o Roganovi se s Chors nesetkáváme jako s bohem, ale jako s bohyní měsíce. Zjevuje se buď v podobě sovy, nebo nahé ženy se stříbrnými vlasy. Zajímavé je, že bohyně preferuje ženy před muži.<sup>315</sup>

Ženy, které ji vyznávaly, se zařikaly jejím jménem<sup>316</sup> podobně jako muži Perunem.

V cyklu o Iljovi Muromci ponechal autor Chors její ženskou stránku.<sup>317</sup>

Červenák Chors využil pro svou tvorbu a upravil tak, že zůstala zachována pouze funkce tohoto měsíčního božstva.

---

<sup>313</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 180.

<sup>314</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Igoreve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0, s. 49.

<sup>315</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 161.

<sup>316</sup> Tamtéž, s. 123.

<sup>317</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 105.

### 9.2.17 MOKOŠ

Mokoš je jedinou bohyní ruského pantheonu, jež je doložena písemně v záznamu z roku 980.<sup>318</sup>

Pravděpodobně se jednalo o zosobnění matky země. Zároveň ale byla ještě v 19. století, podle zachovalých představ v severoruském a ukrajinském folklóru, ochránkyní ovcí a přádlen.<sup>319</sup>

S bohyní Mokoší se setkáme v příbězích odehrávajících se v oblasti Kyjevské Rusi. Jedná se o vyobrazení modly této bohyně<sup>320</sup> a zaklínání se jejím jménem<sup>321</sup>. S Mokoš má nejužší vztah<sup>322</sup> bohatýr Mikula Seljaninovič, protože byl původně oráčem<sup>323</sup>.

Autor se držel původní funkce i lokality.

### 9.2.18 ŽIVA

V Kronice Slovanů nacházíme zmínku o této bohyni: „*Venkov i město oplývaly háji i domácími bůžky a kromě nich byli prvními a předními bohy [...], Živa, bohyně Polabanů, [...]*“.<sup>324</sup> Podoba ani funkce není zcela jasná, předpokládá se souvislost s plodností země, podobně jako tomu bylo u Mokoš na východě.<sup>325</sup>

Jedná se o druhou a zároveň poslední doloženou bohyni u Slovanů.

---

<sup>318</sup> *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika.* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9, s. 94.

<sup>319</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů.* Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 81.

<sup>320</sup> ČERVENÁK, Juraj. Strážce hvozdu. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev.* Praha: Brokilon, 2010, s. 189–236. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 209.

<sup>321</sup> ČERVENÁK, Juraj. Černé srdce. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev.* Praha: Brokilon, 2010, s. 237–306. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 239.

<sup>322</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo.* Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 37.

<sup>323</sup> *Byliny: Staré ruské bohatýrské písně.* Praha: Nakladatelství J. OTTO, spol., 1925, s. 22.

<sup>324</sup> HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů.* Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9, s. 104.

<sup>325</sup> PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů.* Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 249.

Protože má Živa spíše vegetativní funkci na rozdíl od bohů-válečníků, zaklínání<sup>326</sup> jejím jménem u bojovníků je spíše vzácné.

V knihách je patrnější souvislost jejího jména s množstvím úrody<sup>327</sup> a se střídáním ročního období<sup>328</sup>.

V bohatýrské tetralogii je výskyt Živy ojedinělý, protože v Kyjevské Rusi byla její obdobou bohyně země Mokoš.<sup>329</sup>

Juraj Červenák se u většiny bohů držel známých faktografických údajů o jejich významu pro Slované, atributech a lokalitách uctívání.

U několika bohů došlo k určitým změnám. Jednalo se o Chorse, Porevita, Živu a Bělboha. U Chorse nedošlo k významovému posunu, ale autor zcela pozměnil pohlaví tohoto měsíčního boha. U Porevita došlo ke změně funkce z plodnosti na moudrost. Výskyt Živy je v Bohatýrovi ojedinělý. Tato bohyně ale v Kyjevské Rusi byla známa pod jménem Mokoš. Bělboh je považován za protiklad Černoboha, avšak o něm nenalzáme písemné záznamy. V knihách je oproti zdrojům vyobrazen jako záporný bůh.

Autor ve svých knihách nejvíce využíval odkazy na hlavní slovanské bohy: Svaroga, Peruna, Velese a Svarožice (případně jeho lokální podoby). Mohli se tedy objevit ve všech dílech nezávisle na prostředí. Veles, Perun, Černoboh, Bělboh a Chors jsou jediní bohové, kteří v knihách vystupují jako postavy a promlouvají. Jejich atributy zůstaly zachovány podle folklórních představ.

Celkově lze říci, že došlo jen k několika úpravám, buď kvůli výstavbě příběhu, nebo pro nedostatek informací o daném bohovi.

---

<sup>326</sup> ČERVENÁK, Juraj. Z posvátnej vody zrodená. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 91–106. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 94.

<sup>327</sup> ČERVENÁK, Juraj. Vládce stříbrného šípu. In ČERVENÁK, Juraj, *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 5–66. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 12.

<sup>328</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 71.

<sup>329</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 228.

## 9.3 LIDSKÁ DUŠE A OSUD

Podobně jako jiná náboženství i Slované měli své vlastní představy o lidské duši. Jan Máchal je rozděluje na představy o duši za živa a představy o duši po smrti.<sup>330</sup> Stejně tak bude rozdělena následující kapitola a doplněna o slovanské pojetí osudu.

### 9.3.1 LIDSKÁ DUŠE ZA ŽIVA

Ve slovanském folklóru nalezneme víru v lidskou duši, která může opouštět lidské tělo. Děje se tomu především v noci. Kromě dobrých duchů strážících majetek, existovali také zlí duchové, lidští démoni.<sup>331</sup>

Jedním z nich je můra. „*Na lidi pouští nejdříve libý spánek a potom, když usnou, představuje jim strašné sny, dusí je a saje jim z prsou krev.*“<sup>332</sup> V *Krvavém ohni* je jedna zmiňována odpovídajícím popisem: „*Na Mudromira zostúpila v spánku vidina čiernej postavy, ktorá stála nad jeho lôžkom a civela naňho žiariacimi očami. K tomu pocítil dusivý tlak na prsiach. [...] Poznal tie príznaky – v spánku naňho zaútočila mora, nehmotný upír, čiesi prenesené vedomie, zámerne vysávajúce jeho životnú silu.*“<sup>333</sup>

Rozšířeným byl i vlkodlak. Lidé věřili, že tyto bytosti se zrodí ze styku s upírem. Také existovaly pověry, že vlkodlakem se stane dítě narozené nohami napřed<sup>334</sup> nebo pokud má po porodu zuby<sup>335</sup>. Podle *Slova o pluku Igorově* se kníže

---

<sup>330</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 16–27.

<sup>331</sup> Tamtéž, s. 16–17.

<sup>332</sup> Tamtéž, s. 18.

<sup>333</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-18-4, s. 82.

<sup>334</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 140.

<sup>335</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 16–21.

Vseslav přeměňoval ve vlka.<sup>336</sup> V románu *Radhostov meč* získal kníže Vlastislav od Černoboha schopnost měnit se ve vlka.<sup>337</sup>

Autor se v obou případech příliš nevzdaluje od lidové tradice. U vlkodlaků se taktéž věřilo, že čarodějové mohli měnit svou podobu ve vlka nebo někoho zaklít vlčí kletbou.<sup>338</sup>

### 9.3.2 LIDSKÁ DUŠE PO SMRTI

Slované všeobecně věřili, že duše zemřelého po smrti vylétá z těla v podobě ptáka, hada nebo drobného hlodavce. Proto se nechávalo otevřené okno, aby duše mohla uniknout. Jiné pověry říkají, že duše mrtvého po nějaký čas setrvávala na zemi, nejčastěji na místě, které mělo určitou spojitost se životem zemřelého.<sup>339</sup>

Podobně na zemi setrvávají duše násilně zemřelých, v pozdějším vlivu křesťanství i nekřtěných dětí. Ty na zemi zůstávají v podobě bludných světýlek, bludiček, nebo malých mužíků s lucerničkami. Svádí lidi z cesty a napadají je. Podle folklóru si je člověk může naklonit na svou stranu darem nebo slibem vysvobození z jejich zakletí.<sup>340</sup> Bludičky jsou zmiňovány v *Přízracích na Devíně* v souvislosti s močály.<sup>341</sup> Konkrétnější popis nalézáme ve *Vojne s besmi*. Bludička je popsána jako duše zavražděné ženy nebo dítěte, která je spojena se svým hrobem a bude k sobě lákat pocestné, dokud nezahubí svého vraha a tím nedojde pokoje.<sup>342</sup>

---

<sup>336</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Igoreve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0, s. 49.

<sup>337</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 49–50.

<sup>338</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 140.

<sup>339</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 16–23.

<sup>340</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 122.

<sup>341</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 43.

<sup>342</sup> ČERVENÁK, Juraj. Nad temným hrobem zelený očí svit. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 81–90. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 89.

Neméně nebezpečným je upír. Podle lidové tradice jím je nebožtík, jehož tělo v hrobě nezetlí a on pak v noci vysává hospodářským zvířatům a lidem krev. Mohl také mít se ženou dítě. Existuje několik způsobů, jak se člověk stane upírem: ze sebevraždy, z dítěte vlkodlaka a vědmy, z čaroděje nebo pokud nebožtíkovo tělo překročila živá bytost. Tyto představy se ale mohly rozšířit až později, protože Slované původně své mrtvé pohřbívali žehem.<sup>343</sup> Ve *Vládci vlkov* je trefný popis upíra: „Poznal som jedného upíra. Bol to slintajúco, nezmysly bľabocúci trkvas s hovnom namiesto mozgu, ktorý dovtedy vyliezol z mohyly a chodil obťažovať dcéru jedného pastiera, až to tú dievčinu omrzelo a rozhodla sa mu dať košom.“<sup>344</sup>

Popis upíra zapadá do folklórní představy o těchto bytostech. U bludiček základní charakteristika odpovídá. Autor ale bludičky v povídce *Nad temným hrobom zelený očí svit* spojuje pouze se ženami a dětmi, tedy vystává otázka, v co se mění duše zemřelých mužů? Bludička se navíc zjevila ve své původní lidské podobě. To se dá vysvětlit úpravou do příběhu, kde hledají ztracenou knížecí dceru, protože ve *Vládci vlkov*<sup>345</sup> se bludičky stávají z obou pohlaví.

### 9.3.3 OSUD

Slované věřili v existenci duchů, kteří ovlivňovali jejich osud a oběťmi (například chlebem) si je mohli naklonit.

Nejznámějšími duchy osudu jsou sudičky, v ruské tradici známy jako rožanice. Zjevují se po narození dítěte jako krásné dívky nebo staré ženy. Uctěním těchto bytostí, například přinesením obyčejného pokrmu, lze zajistit pro novorozence příznivý osud.

---

<sup>343</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 139.

<sup>344</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 85.

<sup>345</sup> Tamtéž, s. 223.

V povídce *Keď vyjde slnko nad Zoborom* se snaží kníže Radomir uchránit svého syna Pribinu před naplněním věštby sudičky.<sup>346</sup> V příběhu o Iljovi Muromci je dodrženo jméno této bytosti, rožanice.<sup>347</sup>

Autor s těmito bytostmi pracuje jen málo a dodržuje folklórní představy.

## 9.4 NADPŘIROZENÉ BYTOSTI A MÁGOVÉ

Kromě představ o duši a osudu věřilo slovanské obyvatelstvo v existenci různých duchů a démonů spojených většinou s přírodním elementem, hospodářstvím nebo denní dobou.

V této kapitole charakterizujeme bytosti spjaté s vodou, vzduchem, ohněm, polem, lesem, časem, domovem a na závěr uvedeme charakteristiku Morany a mágů.

### 9.4.1 VODNÍ BYTOSTI

Kult vodních bytostí se zachoval v kronikách od dob Prokopia až do novověku. Jedná se především o víly, rusalky a vodníka.<sup>348</sup>

#### 9.4.1.1 VÍLY A RUSALKY

Víly jsou popisovány jako krásné dívky s dlouhými vlasy. Rodí se z rosy a dokáží měnit svou podobu ve zvířata. Jejich vztah k člověku je většinou kladný, ale mstí se za urážku nebo neuposlechnutí jejich pokynů. Černé vodní víly zabíjejí mladíky. Lidé jim k pramenům přinášeli obětiny.<sup>349</sup>

---

<sup>346</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Keď vyjde slnko nad Zoborom*. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 192–243. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 206–207.

<sup>347</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černé srdce*. In ČERVENÁK, Juraj, *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 237–306. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 245.

<sup>348</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. *Stopy, fakta, svědectví* (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 110–111.

<sup>349</sup> Tamtéž, s. 112–113.

Zmínky o vílách se objevují v každém díle. Ve *Vládci vlkov* je zmiňován zvyk přinášet obětiny k posvátné studni.<sup>350</sup> Stejně tak tomu je v *Běsobjici*. Zde se hovoří o víle, která sídlí v prameni.<sup>351</sup>

Rusalky v pozdějším folklóru víly vytlačovaly. V tomto případě se ale jedná o negativní bytosti. Patrně za to může jejich původ: rusalky byly duše sebevražedkyň, utopených dívek a nevěst zemřelých před svatbou, které se po smrti staly přírodními bytostmi. Lidem se většinou mstily. Na Ukrajině se vládkyně rusalek nazývala Diva.<sup>352</sup>

Zmínky o rusalkách, podobně jako u víl, nalezneme v každém díle. Konkrétnější popis je v povídce *Z posvátné vody zrozená*. Autor je popisuje jako nahé dívky, které zabíjely dřevorubce. Nejvyšší rusalka se jmenovala Diva.<sup>353</sup> Tato charakteristika odpovídá lidovým představám. Autor ale také poznamenává, že se rodí v posvátném jezeře.<sup>354</sup> To je typičtější pro víly. Tyto bytosti by tedy mohly být černými vílami.

Další konkrétní popis je v *Bivojovi*. V knize velekněžka rusalek Vlasta uzavřela s knížetem Krokem dohodu. Každá prvorozená dívka rusých vlasů je v sedmnácti letech obětována a stane se rusalkou.<sup>355</sup>

V prvním uvedeném příkladu nalézáme rysovou nesrovnalost. Ve druhém příkladu rusalky odpovídají folklórním představám.

---

<sup>350</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 135.

<sup>351</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Běsobjice*. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 109.

<sup>352</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 113–114.

<sup>353</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Z posvátné vody zrozená*. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 91–106. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 97–98.

<sup>354</sup> Tamtéž, s. 99.

<sup>355</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016. Brokilon alternativa. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 125.



### 9.4.1.2 VODNÍK

Na rozdíl od víl a rusalek je vodník samotářská bytost. Na východě ho nazývali vodjanoj. K lidem se chová nepřátelsky, lze si ho ale usmířit zvířecí obětí. Byl doložen zvyk pod hráz zakopávat koňskou hlavu. Popis vodníka se v jednotlivých folklórech liší: od holohlavého muže s nafouklým břichem až po bytost podobnou myslivci, ale s rybím ocasem. Zdroje se ale shodují v ostatních vlastnostech. Vodník dokázal měnit podobu, v noci vycházel z hlubiny na břeh, škodil mlynářům a rybářům, ženil se s vodními pannami nebo k sobě lákal dívky.

Ve *Zlatě Arkony* je popsán rybářův zvyk házet do vody malou oběť, aby mu vodník a jeho žena nahnali do sítí úlovek<sup>356</sup> a náznak přítomnosti nadpřirozené bytosti pod vodní hladinou<sup>357</sup>. Bližší popis nalezneme v povídce *Mrtví stříbro nepotřebují*. Žena vodníka je popsána jako bytost podobná člověku, ale s plovacími blánami a ostrými drápy, která se živí masem.<sup>358</sup> V příbězích z východu je vodník nazýván vodjanoj a uctíván jako vodní bůh. V povídce *Strážce hvozdu* mu přinesli lidskou oběť z královského rodu.<sup>359</sup>

### 9.4.2 VZDUŠNÉ BYTOSTI

Existuje mnoho bytostí spojovaných s atmosférickými jevy, například větrní démoni a meluzína.<sup>360</sup> Autor v knihách pracuje spíš s představou Striboga a jeho potomků jako bohů vichrů, než aby využíval demony.

Mezi vzdušné bytosti se řadí baba Jaga. Ruské pověsti líčí tuto bytost jako stařenu, která jezdí v železné stoupě a stopu za sebou zametá pometlem. Láká do své chalupy na kuřích nožkách děti, aby je upekla a snědla. Spojují s ní zimu

---

<sup>356</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5, s. 53.

<sup>357</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 199.

<sup>358</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Mrtví stříbro nepotřebují*. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 127–157. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 154.

<sup>359</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Strážce hvozdu*. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 189–236. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 194.

<sup>360</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 118.

a vichřici. S ruskou babou Jagou souvisí česká jezinka. Mělo by se jednat o jednu a touž bytost, která se živí lidským masem. V českých pověstech na sebe bere podobu mladé dívky.<sup>361</sup>

V *Černokňázníkovi* je výskyt této bytosti ojedinělý. Ve *Vládcovi vlkov* je popsán domeček na kuří nožce.<sup>362</sup> Ve druhé knize trilogie se objevuje jezinka. Nakonec ale vyjde najevo, že se jedná o zdivočelé vesnické děvče.<sup>363</sup>

Protože je to spíše ruská folklórní postava, najdeme ji více v příbězích s bohatýry z Kyjevské Rusi. S jejím příchodem je spojena vichřice a živí se lidským masem. Žije v chaloupce na kuří nožce.<sup>364</sup>

Ilja Muromec se již předtím setkal ženskými bytostmi, které se živily lidským masem, a z jejich zajetí vysvobodil Aljošu Kňazice.<sup>365</sup> Popis těchto bytostí odpovídá představám o jezinkách.

### 9.4.3 BYTOSTI OHNĚ

Oheň byl původně spojován s bohem Svarogem či jeho synem Svarožicem. Tato božská podoba se vytratila po přijetí křesťanství a byla nahrazena spíše démonickými postavami. V Čechách například věřili v existenci zmoka, malého ohnivého dráčka odpovídajícího představě salamandra. Do domu se dostával komínem, nebo přicházel v podobě kuřete. Jeho povaha byla dvojaká. Na Bílé Rusi k němu měli pozitivní vztah, odpovídal domácímu skřítku, který ochraňoval hospodářství, v Bulharsku naopak škodil. Ve východoslovanském prostředí věřili v ohnivého draka.<sup>366</sup>

---

<sup>361</sup> ERBEN, Karel Jaromír, Věnceslava BECHYŇOVÁ, Marcel ČERNÝ a Petr KALETA. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, 511 s., [16] obr. příl. Práce Slovanského ústavu AV ČR. Nová řada. ISBN 978-80-86420-37-0, s. 110–111.

<sup>362</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 171.

<sup>363</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 27.

<sup>364</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 274–350.

<sup>365</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 142.

<sup>366</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 120–122.

V bohatýrském příběhu Červenáka je často zmiňován drak Goryn.<sup>367</sup> Z ruských bylin ho známe jako Goryniče. Tohoto draka porazil Dobrynja Nikitič.<sup>368</sup>

#### 9.4.4 POLNÍ BYTOSTI

Slované věřili v bytost žijící v polích. Chránila úrodu a pomáhala lidem při žních. Měla k lidem přátelský vztah, až na její lužickou podobu. Ta chodila se srpem a trestala ty, kteří jí nedokázali odpovědět na otázky.<sup>369</sup>

Červenák tyto bytosti ve svých dílech nevyužívá. Ve spojení s úrodou zmiňuje pouze bohy Velese a Živu.

#### 9.4.5 LESNÍ BYTOSTI

Kult lesních bytostí byl pro Slované významný. Mnoho stromů bylo zasvěceno určitým bytostem nebo bohům. Existovaly posvátné háje, které se nesměly kácet. Lidé i věřili, že ve stromech přebývají duchové. Strážcem lesa byl lešij nebo také lesovik. Lidé si ho představovali jako starce porostlého chlupy a s drápy. Dokázal měnit svou podobu ve zvíře, jeho příchod oznamoval šum stromů a vichřice. Lidé se ho báli pro jeho škodolibost.<sup>370</sup> V Kyjevské Rusi ho nazývali Divem. Podle *Slova o pluku Igorově* žil ve vrcholcích stromů.<sup>371</sup>

V povídce *Strážce hvozdu* sehrává lešij důležitou roli. Kmen Vjatičů ho uctívá jako strážce lesa, přináší mu oběti. Lešij jim pomůže v bitvě s knížetem Ingvarem za cenu vlastního života. Byl popsán jako obrovská nahrbená postava, kůži měl šedivou a vlasy a vousy spleené špínou. Bojoval s kyjem.<sup>372</sup>

---

<sup>367</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocel'ové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0, s. 36.

<sup>368</sup> MÁCHAL, Jan. *O bohatýrském epose slovanském*. Praha: Knihtiskárna B. Stýbla, 1894, s. 158.

<sup>369</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 123.

<sup>370</sup> Tamtéž, s. 124.

<sup>371</sup> *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Iгореve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písňe dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0, s. 23.

<sup>372</sup> ČERVENÁK, Juraj. Strážce hvozdu. In ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010, s. 189–236. ISBN 978-80-86309-38-5, s. 200–236.

U západních Slovanů se tato bytost nazývala divý muž, někdy hejkal podle charakteristického houkání. Byla to mužská bytost porostlá chlupy, po lesech honila mladé dívky. Jeho protějškem byla divá žena.<sup>373</sup>

S hejkalem se setkává Rogan při cestě za Dagomirem, který tuto bytost využívá jako ochránce svého příbytku. Stvoření je porostlé chlupy, má napůl zvířecí povahu a rádo uspokojuje své sexuální pudy.<sup>374</sup>

V knihách jsou často ve spojitosti s lesem zmiňováni lesní duchové.<sup>375</sup> Můžeme předpokládat, že se jedná o duše zemřelých, které zůstaly na zemi a sídlí ve stromech.

#### 9.4.6 DUCHOVÉ ČASU

Slované uctívali bytosti spojené s určitým časovým mezníkem. Jednalo se především o poledne, západ slunce a půlnoc.

Zdroje mluví především o polednici, která byla známá všem Slovanům. Byla to bytost zjevující se v poledne, kdy slunce vystoupá na svůj vrchol. Koho v této době zastihne při práci, pokládá mu otázky nebo ho nutí celou hodinu mluvit pod pohrůzkou smrti. Pojí se s ní i pověra o kradení dětí.<sup>376</sup>

Polednice vystupuje v povídce *Krvavý oheň, biely oheň*. Autor předkládá dvě lidové pověry o těchto bytostech. V první říká, že se jedná o čarodějnice, které unášejí děti, zatímco jejich matky pracují na poli. Ve druhé hovoří o duších sebevražedkyň. V povídce nakonec polednici popisuje jako denního démona. Ten čerpá sílu ze slunce a spálí na popel všechno, co mu přijde do cesty.<sup>377</sup>

Zůstala zde zachována spojitost s denním mezníkem – z poledního slunce získá démon nejvíce síly. Jinak byla tato postava upravena pro lepší zasazení do příběhu. Nepokládá lidem otázky, ale zabíjí je.

---

<sup>373</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 124.

<sup>374</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 66–67.

<sup>375</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobijce. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 86.

<sup>376</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 125.

<sup>377</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň, biely oheň*. In ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 158–191. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 167.

V *Dračej cárovnej* se objevují tři sestry na ostrově Bujan: Jitřenka, Večernice a Půlnočnice. Z poslední ze sester se později stala Jaga.<sup>378</sup> Podle ruských pověr Jitřenka a Večernice žily na ostrově Bujan.<sup>379</sup>

#### 9.4.7 DOMOVNÍ DUCHOVÉ

Jedna z představ, která se zachovala i přes církevní zákazy, mluví o domácích bůžcích, kteří sídlí v hospodářství. Není zcela jasné, zda se tato pověra vyvinula z uctívání duší předků nebo jde o nadpřirozené bytosti.<sup>380</sup>

Ruský domovoj více odpovídá duši zemřelého předka, která se stará o hospodářství a ochraňuje rodinu. Západní Slované tyto domácí bůžky nazývali hospodářičky, šotky, skřítky, rarachy apod. Domovoj vypadal jako starý mužík, ostatní se více podobali malým chlapcům. Do stavení přišli, anebo je bylo možné vyseďet z vejce. Pečovali o stavení, dobytek a bohatství. Lidé jim na oplátku přinášeli různé obětiny. Pokud si svého domácího bůžka rozhněvali, mstil se.<sup>381</sup>

Děj všech knih se málokdy odehrává na jednom konkrétním místě. Hlavní hrdinové jsou většinu času na cestách nebo svádí boj s nepřítelem. Z tohoto důvodu je zřejmé, že výskyt domácích duchů bude ojedinělý. V *Přízracích na Devíně* se Rogan potýká s nebezpečným běsem ve svatyni. Nakonec vyjde najevo, že se jedná o běsníčího domovika.<sup>382</sup>

Zlým ženským protějškem hospodářička byla kikimora, která v noci škodila.<sup>383</sup> Její výskyt je taktéž ojedinělý. Zmíněna je ve *Zlatu Arkony*<sup>384</sup> a v *Běsobijci*<sup>385</sup>.

---

<sup>378</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1, s. 315–317.

<sup>379</sup> DIXON-KENNEDY, Mike. *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 1998. ISBN 1-57607-063-8, s. 48.

<sup>380</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 128–129.

<sup>381</sup> MÁCHAL, Jan. *Bájeslovi slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995, 217 s. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9, s. 44–65.

<sup>382</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 112–113.

<sup>383</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 131.

<sup>384</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2, s. 152.

#### 9.4.8 MORANA

Ve slovanském folklóru postava Morany figurovala při jarním rituálu. Tehdy se figura s její podobou vynášela a vhažovala do řeky jako symbolická smrt zimy a začátek jarního období. U východních Slovanů existoval podobný rituál, figurínu nazývali Kostromou.<sup>386</sup>

Vládcem podsvětí a mrtvých byl Veles<sup>387</sup>, o Moraně jako bohyni smrti nenacházíme zmínky.

Lze se ale domnívat, že symboličnost smrti zimy postupně přešla na symboliku smrti jako takové. Plnou personifikací smrti se Morana stala až během národního obrození.<sup>388</sup>

V bohatýrských příbězích od Červenáka Kostroma představuje zosobnění smrti<sup>389</sup>, nazývána je průvodkyní<sup>390</sup> a vládkyní mrtvých<sup>391</sup>.

V knihách o Roganovi je Morana bohyní smrti, dokonce s Roganem udržuje do určité míry milenecký vztah.

Pokud Morana nevystupuje v díle jako postava, nalezneme množství eufemismů pro smrt s jejím jménem, například: „*zatancuju si s Moranou*“<sup>392</sup>, „*před příchodem Morany*“<sup>393</sup>, „*na letkách spievala Morena*“<sup>394</sup>, „*Morenin dotyk*“<sup>395</sup> a „*stretnutí s Morenou*“<sup>396</sup>.

---

<sup>385</sup> ČERVENÁK, Juraj. Běsobjice. In ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016, s. 63–387. ISBN 978-80-7456-324-9, s. 86.

<sup>386</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-X, s. 137.

<sup>387</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 76.

<sup>388</sup> PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-x, s. 137.

<sup>389</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Ocelové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-8, s. 31.

<sup>390</sup> Tamtéž, s. 38.

<sup>391</sup> Tamtéž, s. 123.

<sup>392</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9, s. 56.

<sup>393</sup> Tamtéž s. 71.

<sup>394</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009. ISBN 978-80-89341-13-9, s. 189.

<sup>395</sup> ČERVENÁK, Juraj. Mrtví stříbro nepotřebují. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 127–157. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 155.

<sup>396</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 57.

Zmínku o střídání ročních období nalezneme ve *Vojne s besmi*: „*Babie leto naposledy pohládzalo zem, než sa do nej zahryzne Morena.*“<sup>397</sup>

Kromě Peruna a Velese postavy nejčastěji ke klení užívaly frázi „*Morenine kosti*“<sup>398</sup>.

Nejblíže původní slovanské představě je tedy vyobrazení Morany jako vegetativní bytosti. Zbytek zřejmě vychází z národního obrození a tvůrčí činnosti autora.

#### 9.4.9 MÁGOVÉ

U starých Slovanů existovali lidé, kteří se zabývali obřady, zaříkáním, věštěním budoucnosti a léčením. I v této oblasti se uplatňovala společenská hierarchie.

Na nižším stupni stáli čarodějové spolu s vědmami a hadačkami. Tato skupina se zabývala spíše světskou magií, uplatňovali se v soukromých záležitostech. To zahrnovalo účast na rodinných obřadech, vytváření amuletů a různých lektvarů, pomoc při rozmnožování dobytka atd.<sup>399</sup>

Naproti tomu kněží hráli roli ve veřejných obřadech a při uctívání bohů. Zároveň také pečovali o svatyně. Původně se jednalo o kmenové vůdce. Tyto dvě funkce se od sebe postupně oddělily.

V díle Juraje Červenáka se vyskytují všechny tyto postavy. U žen více převažují hadačky. Objevují se i kněžky zasvěcené některému ženskému božstvu. Potulní zaklínači a čarodějové jsou vzácnější. Více se setkáme s kněžími, kteří sídlí na dvoře některého z knížat.

Nejvýraznějšími postavami jsou Černý Rogan, Volch Vseslavjevič a Krokovy dcery.

Černý Rogan je černokněžník. Je potomkem Černoboha a sídlí v jeho svatyni. Je možné si ho zavolat na pomoc, ale je také nutné mu zaplatit za jeho

---

<sup>397</sup> ČERVENÁK, Juraj. Keď vyjde slnko nad Zoborom. In ČERVENÁK, Juraj, *Vojna s besmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, s. 192–243. ISBN 978-80-89341-28-3, s. 194.

<sup>398</sup> ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010. ISBN 978-80-89341-17-7, s. 119.

<sup>399</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 191–192.

služby. Přestože Rogan stojí na pomezí mezi skupinou čarodějů a kněží, je vhodnější ho zařadit do první.

Volch Vseslavjevič je ruský bohatýr v družině knížete Svjatoslava, který ovládá magii. Již z jeho jména můžeme usuzovat, že se jedná o čaroděje. U východních Slovanů se slovem *volchv* označovala právě tato skupina lidí.<sup>400</sup>

Nejvýraznější ženskou postavou nadanou magií v *Černokňažníkovi* je Mirena. Ta získala svou sílu od bohyně Chors. Ve *Zlatu Arkony* ji nahradila Milada.

Krokovy dcery jsou hlavními ženskými postavami v příbězích o Bivojovi. Stejně jako v lidových pověstech jsou vědmami.

Bytosti lesa, vzduchu a ohně a domácí skřítki se shodují s folklórními představami Slovanů. Polní bytosti nebyly využity, místo nich autor použil bohy spojené s úrodou.

U vodních bytostí dochází k odchylkám, především u rusalek a víl. U těchto bytostí došlo v průběhu věků ke splynutí jednotlivých rysů. Z tohoto důvodu můžeme v některých lokalitách předpokládat pouze jednu bytost, která je nazývána oběma jmény a jejíž charakteristika odpovídá vílám i rusalkám.

Z duchů času autor použil Polednici. Tato bytost byla upravena na démona, ale její hlavní atribut zůstal zachován.

Červenák také pozměnil Moranu. Nejblíže původní slovanské představě je její vyobrazení jako vegetativní bytosti. Personifikace smrti vznikla až během národního obrození.

Charakteristika nižších i vyšších mágů zůstala zachována dle folklórních představ a historických záznamů.

---

<sup>400</sup> VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-187-6, s. 191.



## 9.5 SHRNU TÍ

V této kapitole jsme se věnovali rozboru slovanské mytologie v díle Juraj Červenáka. Jednalo se o pantheon, představy o duši za živa a po smrti, lidský osud, nadpřirozené bytosti a mágy.

Autor ve svých dílech použil devatenáct bohů. Největší zastoupení skrze všechna díla měli bohové známí všem Slovanům. U lokálních božstev autor striktně dodržoval oblast jejich uctívání. Charakteristika každého boha závisela na obsahu historických záznamů.

Ze slovanských představ o duši vybral Červenák do svých knih pověry o můře, vlkodlakovi, upírovi a bludičce. Se sudičkami, v ruské tradici rožanicemi, se v knihách pracuje pouze okrajově. U bludičky došlo k lehkému pozměnění podoby.

Z nadpřirozených bytostí, které jsou spojeny s přírodním elementem, vyskytujících se v Červenákových knihách můžeme jmenovat vodníky, lesní víly, rusalky, babu Jagu, jezinky, draky, lešije a hejkala. Z duchů času to byla Jitřenka, Večernice a polednice. Ze skupiny bytostí starajících se o hospodářství jsme se setkali s hospodářčkem a zmíněn byl i jeho protiklad, kikimora. Bytosti, s výjimkou víl a rusalek, odpovídají lidovým popisům.

Zařazení Morany je problematické. Historicky není doložena jako bohyně smrti, přestože se tato představa od doby národního obrození uchytila. Původně se jednalo pouze o vegetativní bytost, jejíž postava byla na jaře vynášena a vhazována do řeky. Červenák pracuje s Moranou jako s bohyní smrti.

V běžném životě Slovanů figurovali také mágové. Měli vlastní hierarchii nižšího a vyššího postavení. V první skupině, která se starala o světské záležitosti, byli čarodějové a vědmy. Ve druhé skupině se nacházeli kněží. Ti se pečovali o svatyně hlavních bohů a stáli po boku panovníka. Červenák ve svých knihách pracuje se všemi těmito mágy.

## 10 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce byla analýza využití slovanské mytologie v díle Juraje Červenáka.

Juraj Červenák je slovenský spisovatel historické fantasy a detektivek. Pro potřebu této práce jsem zvolila knižní sérii zachycující Slované v oblasti Baltského moře, Čech, Moravy, Slovenska a Rusi.

Knihy z cyklů *Černokňazník* a *Čierný Rogan* sledují černokněžníka Rogana a jeho věrného druha vlka Goryvlada. *Bohatier* čtenáři zprostředkovává staroruské bohatýrské příběhy. *Bivoj* zpracovává stejnojmennou pověst o udatném bojovníkovi a pověst o Krovových dcerách.

Nejprve jsem se zabývala definováním pojmu fantasy. Uchopení tohoto žánru je problematické, je třeba pochopit odlišnosti mezi anglosaskou definicí *fantasy* a tou českou. Je důležité pamatovat i na *fantastiku*, se kterou česká literatura také pracuje. Nelze ani vymezit zcela jednoznačnou definici tohoto žánru, protože každý autor pojímá charakteristiku fantasy literatury jinak. Navíc se jedná o velice živou větev literatury, která je proměnlivá a má mnoho subžánrů.

V další kapitole jsem se pokusila o obecné vymezení mytologie. Mýtus doprovází člověka již od počátku. Tyto příběhy lidem poskytovaly vysvětlení jejich původu a morální kompas. Vývoj mýtu nestagnoval, ale paralelně pokračoval s lidským pokrokem.

Poslední teoretická kapitola se zabývala Slováky a historickými zdroji. Původ Slovanů dodnes nebyl zcela vysvětlen. Do Evropy přišli ve dvou etapách jako jeden z posledních národů během období tzv. stěhování národů a obsadili území dřív patřící Keltům a Langobardům. Kvůli tomuto pozdnímu osídlení přišli brzy do kontaktu s rozrůstajícím se křesťanstvím.

Ucelený obraz slovanské mytologie se skládá z mozaiky archeologických nálezů, zachovaných lidových pověr, ze záznamů antických historiků, popisů německých, dánských a českých kronikářů.

Pro tuto práci byly nejpodstatnější kroniky Dětmara z Merseburku, Helmolda z Bosau, Kosmase a Dalimila, dále pak *Slovo o pluku Igorově*, *Nestorův letopis ruský* a *Legenda o umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*.

V praktické části jsem se zaměřila na práci s historií, lidovými pověstmi a slovanskou mytologií skládající se z představ o bozích, nadpřirozených bytostech a mázích.

Z historického kontextu je nejméně pravděpodobnější *Bohatier*. Porovnáním událostí z děje knih a *Nestorovým letopisem ruským* lze příběh datovat s přesností na rok, protože Červenák zde pracuje s klíčovou osobností ruských dějin, knížetem Svjatoslavem. Ústředním vojenským motivem knih je dobytí Chazarské říše v 10. století. V knihách jsou zmíněny také historické události, jako například vojenské tažení knížete Igora na Cařihrad nebo pomsta kněžny Helgy za Igorovu smrt.

*Černokňazník* se odehrává časově dříve než *Bohatier*. Protože jsem vycházela pouze z informací z jednotlivých kronik a historických reálií, datovat příběh lze pouze s přesností na desetiletí. Rogan se v knihách objevuje jako lovec avarských nájezdníků a účastník boje Karla Velikého s Avary. Z toho jsem usoudila, že příběhy o Roganovi začínají na přelomu 8. a 9. století. V povídce *Věrozvěstové* je Černý Rogan již devadesátiletý stařec, když se setkává s Cyrilem a Metodějem při jejich pouti na Moravu. S Roganem se čtenář setká naposledy v roce 863.

*Bivoj* vychází z českých pověstí o knížeti Krokovi a jeho dcerách. V knihách je Krok jeden ze synů kupce Sáma. Pokud budu brát v úvahu částečně i *Černokňazníka*, který se setkal s jedním z dalších bájných českých knížat po Přemyslu Oráči, Neklanem, mohu orientačně vymezit časový rámec od smrti Sáma v roce 658 až po přelom 8. a 9. století.

V dalších kapitolách jsem se věnovala zpracování bohatýrských příběhů a českých pověstí. V *Bohatierovi* Červenák využil více než šest známých ruských hrdinů. Postavy vykazují charakteristické rysy svých staroruských předloh a jsou rozpoznatelné i díky atributům, které jim autor ponechal (např. Mikula a jeho klisna, Danila používal kopí jako zbraň). Červenák neohrožené ruské bohatýry „zlidštil“, mnohé trápí sklon k nadměrnému pití alkoholu, nešťastná láska, stárnutí, touha po pomstě. Nejvýraznější změna proběhla u Volhy Vseslavjeviče. Z kladné postavy v průběhu děje vznikla záporná postava, Košcej.

Do *Černokňazníka* autor zasadil pověst o Neklanovi. Rogan se připojí na českou stranu v Lucké válce. Celé toto zpracování včetně krátkého příběhu o Strabovi odpovídá postavami i dějem původní předloze.

Jedním z hlavních motivů *Bivoje* je pověst o tomto hrdinovi a skolení nebezpečného kance. V tomto díle je zpracována i pověst o Krovových dcerách, Kazi, Tetě a Libuši. Částečně je zde i odkaz na dívčí válku. Vlasta je vůdkyně a velekněžka rusalek, Šárka je mladá dívka, která byla obětována rusalkám a stane se jednou z nich.

V nejrozsáhlejší kapitole v teoretické části jsem se věnovala slovanskému pantheonu. Bohy lze rozdělit na dvě základní skupiny: známí všem Slovanům a lokální božstva. Do první skupiny můžeme zařadit Svaroga, Svarožice-Dažboga, Peruna a Velese. Druhou skupinu tvoří Radegost, Svantovit, Triglav, Jarovit, Rugievit, Porevit, Porenut, Simargl, Stribog, Chors, Černoboh, Bělboh, Mokoš a Živa. Určování atributů a vlastností je u některých bohů problematické, protože v některých lokalitách mohlo docházet k přeměnám jmen a významů (například v Pobaltí se ze Svarožice stal Radegost), jinde zase mohl některý válečník dosáhnout takové úcty, že se po smrti stal bohem (například Rugievit).

V knihách jsou většinou dodrženy charakteristické atributy jednotlivých bohů a jejich význam v životě Slovanů. Nalezla jsem tři významnější odklony od těchto charakteristik. První se týká Chorse. V ruském folklóru se jedná pravděpodobně o boha měsíce. Červenák z Chorse vytvořil měsíční bohyni. U Porevita došlo ke změně funkce z plodnosti na moudrost. Výskyt Živy je v Bohatýrovi ojedinelý. Tato bohyně ale v Kyjevské Rusi byla známa pod jménem Mokoš.

Červenák striktně dodržuje lokální rozšíření božstev. Bohové známí v povodí Labe se neobjevují, až na jednu výjimku, v Rusi. Tuto odchylku tvoří bojovník z Rujány, který si s sebou přinesl víru ve Svantovita. V Pobaltí zachovává různorodost hlavních bohů (například ve Štětíně byl hlavním bojem Triglav, Svantovit zase v Arkoně).

V knihách jsou bohové nejvíce zastoupeni v klení, zařikání se a válečných pokřicích. Nejvíce hanlivých výrazů nalezneme u válečníků. V povodí Labe a na Rusi k tomu využívali nejčastěji Peruna a Velese, u Baltského moře své hlavní bohy. V boji křičeli jména svých lokálních válečných bohů. Červenák

k popsání atmosférických jevů (vítr, východ slunce, bouře atd.) využíval obrazná pojmenování pomocí příslušných bohů. Několik bohů také vsadil do knih jako postavy. Byli jimi Černoboh, Bělboh, Veles, Perun a Chors.

Morana v některých knihách vystupuje jako bohyně smrti. Původně byla pouze postavou jarního rituálu. Červenák pracuje s představou Morany jako personifikace smrti, která vznikla až v národním obrození.

V následující kapitole jsem se věnovala slovanské představě o duši. Slované věřili dvojí podobě duše, během života a po smrti. Během života se člověk mohl měnit v noci ve vlkodlaka nebo v můru a vysávat lidem život. Autor s oběma motivy ve svých knihách pracoval podle folklórních pověstí. Po smrti se z člověka mohl stát upír nebo se změnil v bludičku. Červenákova představa o upírovi zapadá do folklórních představ. Základní charakteristika u bludiček také odpovídá, s výjimkou povídky *Nad temným hrobem zelený očí svit*, ve které spojuje bludičky pouze se ženským pohlavím. Oproti tomu ve *Vládcí vlkov* se bludičky stávají z obou pohlaví.

Další rozsáhlou praktickou částí byly nadpřirozené bytosti. Věnovala jsem se různým stvořením spojenými s přírodními živly, hospodářstvím, lidskou duší a denní dobou.

Ve většině případů knižní charakteristika bytostí odpovídá folklórním představám, ale našla jsem dvě odchylky. V povídce *Z posvátnej vody zrodená* se objevují rusalky, které se rodí v lesním jezeře. To je ale charakteristický rys typičtější pro lesní víly. V povídce *Krvavý oheň, biely oheň* Červenák pracuje s polednicí. Podle pověr se jedná o bytost zjevující se v pravé poledne. Koho zastihne při práci, nutí ho celou hodinu mluvit. V této povídce se ale jedná o nebezpečného denního démona, který čerpá sílu ze slunce a spálí na popel každého, kdo s ním přijde do styku.

V poslední praktické části jsem se zabývala mágy. Protože knihy jsou psány ve fantasy žánru, přítomnost postav ovládajících magii je přímo nutná. Slované tyto mágy rozdělovali podle určité hierarchie. Na nižším stupni stáli čarodějové s vědmami a hadačkami, kteří se zabývali světskou magií. Na vyšším stupni stáli kněží. Ti hráli ústřední roli v oblasti uctívání bohů a ve veřejných obřadech. V knihách Juraje Červenáka se vyskytují zástupci všech těchto skupin. Nejvýraznějšími postavami jsou Černý Rogan a Volch Vseslavjevič jako

čarodějové a Krokovy dcery jako vědmy. Na každém knížecím dvoře pak figuroval kněz.

Cílem této práce bylo zjistit, jak Juraj Červenák zpracovává ve svém díle slovanskou mytologii, jestli ji pozměňuje, a jak pracuje s historickými reáliemi a lidovými pověstmi.

Použité prvky ze slovanské mytologie v dílech Juraje Červenáka ve většině případů odpovídají folklórním představám. Odchytky jsou pouze drobné a byly záměrně vytvořeny pro lepší zasazení do daného příběhu. Navíc se tyto případy nacházejí v povídkách, ve kterých je kladen větší důraz na epičnost a spád děje. V *Bohatierovi* a *Černokňazníkovi* jsou zachovány historické reálie, staroruské byliny a české pověsti. Z tohoto důvodu považuji tyto dva knižní cykly za vhodné pro doporučení mladším čtenářům i z didaktického hlediska. Knihy jsou dějově atraktivní, zároveň obsahují hodnověrná fakta z dějin a čtenáře nenásilně seznamují s množstvím informací o Slovanech.

## 11 LITERATURA

### 11.1 SEZNAM PRIMÁRNÍ LITERATURY

1. ANDRES, Adam. Malucha. In JIREŠ, Ondřej. *Klenoty české fantasy*. Praha: Argo, 2014. Fantastika (Argo). ISBN 978-80-257-1025-8.
2. BLÁHOVÁ, Marie. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Přeložila Marie KRČMOVÁ. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-767-X.
3. *Byliny: Staré ruské bohatýrské písně*. Praha: Nakladatelství J. OTTO, spol., 1925.
4. GRZĘDOWICZ, Jarosław. *Pán ledové zahrady*. Praha: Triton, 2013. Trifid (Triton). ISBN 978-80-7387-031-7.
5. ČERVENÁK, Juraj. *Biela veža*. Žilina: Artis Omnis, 2019. ISBN 978-80-8201-027-8.
6. ČERVENÁK, Juraj. *Bivoj*. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-324-9.
7. ČERVENÁK, Juraj. *Černý Rogan: Přízraky na Devíně*. Přeložil Robert PILCH. Praha: Brokilon, 2016. ISBN 978-80-7456-308-9.
8. ČERVENÁK, Juraj. *Dračia cárovná*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-8201-000-1.
9. ČERVENÁK, Juraj. *Horiaca ríša*. Žilina: Artis Omnis, 2018. ISBN 978-80-8201-010-0.
10. ČERVENÁK, Juraj. *Kámen a krev*. Praha: Brokilon, 2010. ISBN 978-80-86309-38-5.
11. ČERVENÁK, Juraj. *Krvavý oheň*. Žilina: Artis Omnis, 2010, 251 s. ISBN 978-80-89341-18-4.
12. ČERVENÁK, Juraj. *Oceľové žezlo*. Žilina: Artis Omnis, 2017. ISBN 978-80-89718-90-0.
13. ČERVENÁK, Juraj. *Radhostov meč*. Žilina: Artis Omnis, 2010, 218 s. ISBN 978-80-89341-17-7.
14. ČERVENÁK, Juraj. *Vládca vlkov*. Žilina: Artis Omnis, 2009, 244 s. ISBN 978-80-89341-13-9.
15. ČERVENÁK, Juraj. *Vojna s bĕsmi*. Žilina: Artis Omnis, 2011, 243 s. ISBN 978-80-89341-28-3.

16. ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha druhá*. Žilina: Artis Omnis, 2013. ISBN 978-80-89341-67-2.
17. ČERVENÁK, Juraj. *Zlato Arkony: Kniha prvá*. Žilina: Artis Omnis, 2012. ISBN 978-80-89341-37-5.
18. ERBEN, Karel Jaromír. *Pohádky*. Ilustroval Pavel ČERNÝ. Český Těšín: Agave, 2000. ISBN 80-86160-35-1.
19. HELMOLD a Magdalena MORAVOVÁ, ed. *Kronika Slovanů*. Přeložil Jan ZDICHYNEC. Praha: Argo, 2012. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0786-9.
20. JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. 15. vyd. v Albatrosu. Praha: Albatros, 2008, 284 s. ISBN 978-80-00-02255-0.
21. KADEČKOVÁ, Helena, ed. *Edda*. Přeložil Ladislav HEGER. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-533-9.
22. KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. 4. vyd. Praha: Melantrich, 1950. Odkaz minulosti české, s. 15–16.
23. KRISTIÁN. *Kristiánova legenda: život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Vyd. ve Vyšehradu 2. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-291-0.
24. LARSSSEN, Thorleif. *Conan a svatyně démonů*. Praha: Brokilon, 2002. ISBN 978-80-86309-14-2.
25. LEWIS, C. S. *Lev, čarodějnice a skříň*. 3. vyd. Ilustrovala Pauline BAYNES, přeložila Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2015. ISBN 978-80-253-2325-0.
26. LEWIS, C. S. *Plavba Jitřního poutníka*. 3. vydání. Ilustrovala Pauline BAYNES, přeložila Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2015. ISBN 978-80-253-2328-1.
27. LEWIS, C. S. *Princ Kaspian*. 3. vydání. Ilustrovala Pauline BAYNES, přeložila Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2015. ISBN 978-80-253-2327-4.
28. LEWIS, C. S. *Čarodějův synovec*. 3. vyd. Ilustrovala Pauline BAYNES, přeložila Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2015. ISBN 978-80-253-2324-3.



29. MARSIPOLITANUS, Thietmarus. *Kronika*. Přeložil Bořek NEŠKUDLA, přeložil Jakub ŽYTEK. Praha: Argo, 2008. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0088-4.
30. MARTIN, George R. R. *Píseň ledu a ohně*. 2. vyd. Přeložila Hana BŘEZÁKOVÁ. Praha: Talpress, 2013. ISBN 978-80-7197-491-8.
31. MEDEK, Leonard. *Půlnoční jezdec*. Šternberk: Saga, 1996. Heroic fantasy.
32. PILIPIUK, Andrzej. *Kroniky Jakuba Vandrovce*. Vyd. 2. Přeložil Pavel WEIGEL. Plzeň: Laser, 2013. PoDíl SF/F. ISBN 978-80-7193-365-6.
33. PROCHÁZKA, Jiří Walker. *Ken Wood a meč krále d'Sala*. Ilustroval Jan ŠTĚPÁNEK. Praha: Art-servis, 1991. Romány do kapsy.
34. PROKOPIOS Z KAISAREIE. *Válka s Góty: Prokopios z Kaisareie; z řeckého originálu přeložil Pavel Beneš; poznámkou opatřila Magda Venclová; doslov napsal Vladimír Vavřínek*. Praha: Odeon, 1985.
35. RENČÍN, Pavel. Městské války: Poslední Libušina věštba. In JIREŠ, Ondřej, ed. *Legendy české fantasy*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1436-2, s. 125–219.
36. *Ruské byliny*. 10. vyd. Praha: Jan Laichter, 1937.
37. *Slovo o pluku Igorově: Slovo o polku Igoreve*. Přeložil Roman KOŇAŘÍK. Bílovice: Černý Drak, 2018. Písně dávné Slávy. ISBN 978-80-906481-8-0.
38. TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů: trilogie*. Praha: Mladá fronta, 1990. Edice 13.
39. VLADISLAV, Jan. *Příběhy třinácti bohatýrů*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1969.
40. *Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský: nejstarší staroruská kronika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-119-9.

## 11.2 SEZNAM SEKUNDÁRNÍ LITERATURY

1. ADAMOVIČ, Ivan a Ondřej NEFF. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha: R3, 1995. ISBN 8085364573.
2. ARMSTRONG, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1.

3. AUERBACH, Loren a Arthur COTTERELL. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Přeložil Vladimír Čadský. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4.
4. BERANOVÁ, Magdalena. *Slované*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2015. Historická řada (Libri). ISBN 978-80-7277-538-5.
5. DIXON-KENNEDY, Mike. *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*. Santa Barbara: ABC Clio, 1998. ISBN 1-57607-063-8.
6. DYNDA, Jiří. *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech*. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-52-5.
7. ERBEN, Karel Jaromír, Věnceslava BECHYŇOVÁ, Marcel ČERNÝ a Petr KALETA. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009. Práce Slovanského ústavu AV ČR. Nová řada. ISBN 978-80-86420-37-0.
8. KERÉNYI, Karl a Carl Gustav JUNG. *Věda o mytologii*. Brno: Nakladatelství T. Janečka, 2004, 255 s. Megaron. ISBN 80-85880-32-6.
9. KUČEROVÁ, Eva. *Slovanská mytologie ve střeoevropské fantasy literatuře*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 54 s. Bakalářská práce.
10. LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H&H, 2002, 355 s. ISBN 80-7319-020-6.
11. MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995, 217 s. Malá díla. ISBN 80-85619-19-9.
12. MÁCHAL, Jan. *O bohatýrském epose slovanském*. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1894.
13. MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-7185-669-X.
14. *Mytologie: ilustrovaný průvodce světovými mýty a legendami*. Bratislava: Perfekt, 2006, 688 s. ISBN 80-8046-333-6.
15. NEFF, Ondřej a Jaroslav OLŠA. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7.
16. PITRO, Martin a Petr VOKÁČ. *Bohové dávných Slovanů*. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-85866-91-9.

17. PRINGLE, David. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003, 272 s. ISBN 80-00-01126-3.
18. PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000, 259 s. ISBN 80-7277-011-X.
19. PUHVEL, Jaan. *Srovnávací mythologie*. Praha: Lidové noviny, 1997, 395 s. Mythologie. ISBN 80-7106-177-8.
20. RYCHLÍK, Jan a Vladimír PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-387-0.
21. ŠTASTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: [slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. století]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství).
22. VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, 280 s. ISBN 80-7038-187-6.
23. VANÍČEK, Vratislav. Počátky české státnosti a kultury v raném středověku (6. - 10. století). In VANÍČEK, Vratislav a kol. *Dějiny země koruny české I*. Praha: Paseka, 1992, s. 24-26. ISBN 80-85192-29-2.
24. ZACHOVÁ, Alena. Topos „jiných dimenzí“ ve fantasy literatuře. *Tvar*. 1997, roč. 8, č. 18.

### 11.3 INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Fantasy | Origin and meaning of fantasy by Online Etymology Dictionary. Online Etymology Dictionary | Origin, history and meaning of English words [online]. Copyright © 2001 [cit. 08.09.2019] Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/fantasy>
2. Juraj Červenák ---- LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi. *LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi* [online]. Copyright © [cit. 08. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.legie.info/autor/167-juraj-cervenak>.